

Nr. 30

AOGI

26. JUULIL 1924.

A. Stieren.

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS

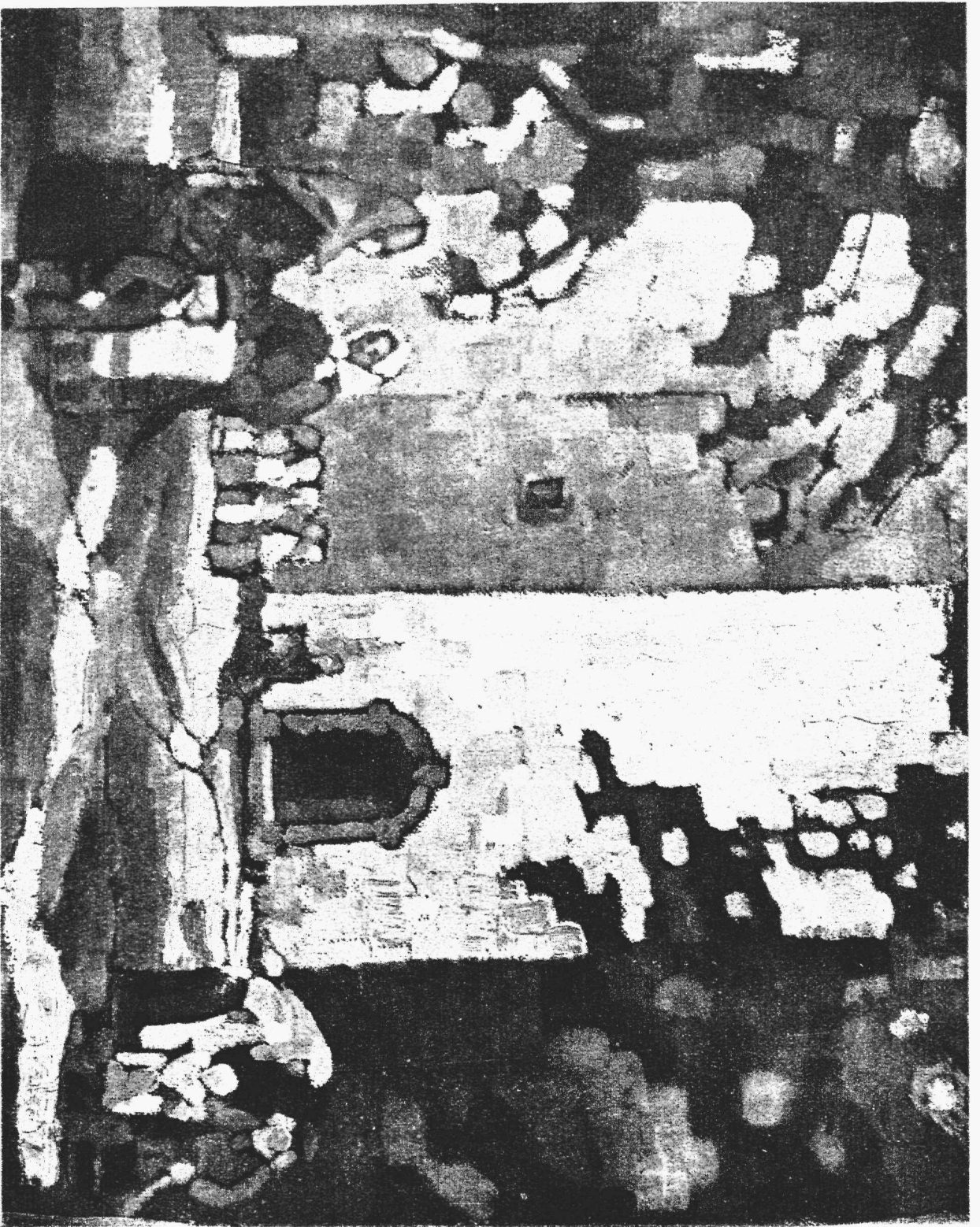
HIND 40 MÄRKA

TALLINNA EESTI KIRJAST.-ÜHISUSE

kirjastusel ilmunud

RAAMATUTE NIMEKIRI

- Käskivi.** Novellid. Adson, A. Hind 85 m.
- Taavet Soovere elu ja surm.** Romaan. Mait Metsanurk. Hind 120 mk.
- Saatuse tujud.** Jutud Vene-Austria võitlustest Karpaatides. J. Mändmets. Hind 130 mk.
- Poiss ja liblikas.** Novellid. A. H. Tammisaare. Hind 100 mk.
- Teekond Hispaania.** Reiskirjeldus. Friedebert Tuglas. Hind 200 mk.
- Pärisosa.** Luuletustekogu. Marie Under. Hind 85 mk.
- Nipet-Näpet.** Legendid, anektoodid ja tõsijuhtumised. A. Jürgenstein. H. 50 m.
- Vähkmann ja Ko.** Fõljetonistlik romaan. O. Luts. Hind 100 mk.
- Tiibuse Jaak Tiibuse kirjavahetus.** I ja II jagu. Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. I jagu — hind 60 mk., II j. hind 150 mk.
- Tiibuse Mari ajalokud laulud.** Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. H. 35 m.
- Eesti iseseisvuse teel.** I. Vene revolutsioonist Eesti vabadussõjani. Ülevaade 1917. ja 1918. a. sündmustest. A. Tammann. Hind 160 mk.
- Minu mälestused.** Adm. Joh. Pitka memuaarid. Hind 225 mk.
- Sõda Landesvehriga.** J. Poopuu. H. 100 m.
- Au langenule.** Luuletused vabadussõja kanglastele. Aks. Kallas. Hind 200 m.
- Elu mäng.** Jutustus Eesti vabadussõjast. Mihkel Lüll. Hind 90 mk.
- Ahvide kasvandlk.** Juhtumuste romaan. Ed. R. Burroughs. Inglise keelest L. L. Hind 200 mk.
- Kadunud mees.** Ülipõnev romaan. Inglise keelest L. L. Hind 160 mk.
- Loitev Koit.** Romaan Ameerika dollarimaalt. Jack London. Inglise keelest H. M. Hind 200 mk.
- Malailaste laev.** Romaan. Clark Russell. Inglise keelest. Hind 150 mk.
- Julge Mäng.** Kriminaalromaan. R. Augustin Freeman. Hind 80 mk.
- Punased lõunast.** F. Grass. Hind 60 m.
- Psühkoloogia põhjooned.** I osa. Dr. H. Höffding. Tõlkinud K. Freiman. Hind 130 mk.
- Valltud Eesti rahvalaulud.** Antoloogia, eessõnaga rahvalaule üle. A. Saareste. Hind 130 mk.
- Kodumaal rännates II.** Piirisaare-Endla-Neeruti-Haapsalu. G. Vilberg. Hind 100 m.
- Kasvatuse radadel.** Kasvatuse õpetus. C. H. Niggol. Hind 630 mk.

A. KILGAS.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

KIRIKU ALL

KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI

TOIMETAJA
ED. HUBEL
VALJAANDJA
TALLBESTI
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA NÄDAL

II AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2

TOIMETAJA KÕNETUNNID ÄRIPÄRVI 1-2

EESTI JA HÕIMLASED.

Iga rahva rahvuslikus liikumises on palju, mida kuidagi ei saa seletada mõistusega, vaid mis on tajutav tunnetega. Võib olla, viimaseil ajal Eestis on vallandunud isamaalist sisutuist hüüdlauseist ning hakatud mõistma, et kogu rahvusliikumise keskkohaks peab olema keelega ühendatud kultuur. Mõningais entusiastide ringkonnas on meeli vallanud jälle uus ärkamisaja paatos — hõimlustunne, millele algusest peale on külge tekkinud midagi, mis ei ole kuidagi põhjendatud.

Kogu hõimlustunne on tekkinud üksikute õhutusel laiemaiski hulgis. Ometi palju põhjendab siin esimesil muljeil ja juhuslikel kokkupuutumisel, olgu jutt Soome-Ugri või Turaani liikumisest. Võetagu näiteid kas setude omapärase kultuuri ülistamisest või Ungaris käinute tõenduse tolle maa ilust ja rikkusest — jah, isegi Ungari keel olevat väga Eesti keele sarnane.

Rahvuste suguluse määrab meie ajal keel. Antropoloogilist sugulust ei võeta nii palju arvesse. Kuid vahetevahel on katseid tehtud sugulust otsida just viimasest küljest, nii Bulgaaria õpetlased, kes ilmasõja aegu õigustasid valitsuse sammu slaavlaste vastu sõda alata, kuna bulgaarlased keelelt on slaavlaste, tõult aga kuuluvad Türgi-Tatari rahvaste peresse. Olgu tähendatud, et ungarlastegi valitsustruudel kihtidel tekkis sugulusvaimustus türklaste kui sugurahvale just ilmasõja kestes, ehkki muidu need kaks rahvast on olnud alalises võitluses pea kogu uuema ajaloo kestes ja ungarlased on end pidanud Euroopa kultuuri kaitsjaks türklaste eest. Eks tuleta see meele ka Ado Grenzsteini, kes rahulolemise ootas Eesti rahva venestamist ega leidnud sest minnit kahju: Eesti veri jääks ikka samaks.

Kuid meie hindame rahvaste sugulust ometi keele suguluse järgi. Sellega meie ei saa liituda Turaani liikumisse ega eesõigustada suguluses Euroopa rahvaste ees türklasi ega jaapanlasi, vaid vastuoksa usume endil olevat enam sugulust Euroopa rahvastega, kellega oleme seotud kultuurilt, kelle keeledki on rohkesti mõjunud meie omasse. (Muide on olemas ju koguni teooria, mille järgi Soome rahvad üldse on valget raassi, sellega siis aasialikud tõusidemedki oleksid muutunud küsitavaiks). Kindel on ju: Turaani liikumisel, nagu ta Ungarist ka Eestisse ulatunud, ei ole minnit pinda.

Arvan, kellelgi ei tule mõttesse vastu vaielda Eesti-Soome lähenemispüüetele. Nende kahe keele vahe on nii väikene kui mõnikord ühe keele murrakute vahe — ning miks kaks väikerahvast ei peaks laiendama oma kultuuri toetajate hulka liitumisega. Vist ei ole küll kõneldud enam täielisest kokkusulamisest, kuid juba kummagi keele ja vaimlise kultuuri saavutuste tundmine peab rahvaid lähendama. Tõsi, soomlased ja eestlased on kumbki ajalooliselt arenemiselt kui ka riiklikult korralduselt omaette (Grenzstein jällegi tõendas, et Vene tsaar on Soome sillaks!), kuid see ei tohiks olla veel takistuseks. Selle kultuurilise liitumise juures aga meie ei saa kaugeltki alati Soomet idealiseerida ega ainult sealt laenata — kultuuriühendus Soomega ei tähenda kaugeltki veel enese ega Euroopa ignoreerimist. Kuid „Soome silla“ loojad on just liig palju ideaale leidnud Soomest, tuletagem meele siin kas või mag. Aug. Anni toimetatud muidu kaunist koguteost „Soome“, mis tekitab mõtteid, nagu kogu Eesti kultuurelu võlgneks tänu Soome mõjule. Liivlaste rahvakild Lätimaal on mää-

ratud kadumisele oma mõnetuhandelises summas. Kui huvitav ei olekski see rahvajäänus, ei ole usku nii väikese rahva elujõusse, ja sellepärast ei või vist juttu olla Eesti-Liivi tulevikusuhetest.

Eri seisukohale peab aga asuma vennastumise vastu Ungariga.

Soomlased ja eestlased on ikka olnud ühenduses, olgugi et läbikäimine on olnud väikene, ning nende kahe rahva ajalugu ei ole neid teineteisest täielikult tõuganud. Ungarlased aga on elanud kaua omapäraseis tingimises. Ungarlased on olnud puszta pojad, karjalkasvatajad ja sõjamehed, siis neil on olnud oma riik oma võimsa aadliseisusega, kes kurnas mitte ükski ungarlasi vaid ka rajamaade slaavlasti. Kui Ungari ja Eesti keele vahel leiab ühiseid jooni keeleteadlane, siis niigi palju ühist ei või leida nende rahvaste iseloomudes. Kauge maa on teinud rahvad kaugeiks ka muus suhteis. On ju aetud palju roosilist juttu Ungari-Eesti sõprusest ning peetud paari entusiastid vaimustust tervete rahvaste ühenduseks. Ning on ilmselt näha, et Ungari sõpruse pooldaja peab olema ka Ungari praeguse poliitika pooldaja — selgeks tõenduseks on siin soome-ungarlaste kirjutused eriti „Üliõpilaslehes“, siis ka muus ajakirjanduses.

Peab teadma, et Turaani ja Soome-Ugri liikumist juhivad praegu poliitika juhid ja võib olla õige rõhkesti Ungarile kasutoova poliitika tagamõttega. Kuna Ungari ilmasõja kaotas Saksamaa ja Austriaga liidus, siis kaotas ta oma rohkearvulised muurahvaste maa-alad, kus kohati elas ka ungarlasi, peab märkima, kus kõrgemaks seisuseks olid ungarlased. Nende maade tagasivõitmiseks on käimas kihutustöö, ja isegi „oma mere“, Aadria mere tagasivõitmiseks, kuigi selle kaldail ei ela ungarlasi. Kuid teiste rahvaste püüetest ja vähemate rahvaste õigusest ei taheta mitte midagi teada.

Tuletagu meele kõik, kel tutvust Ungariga, üks põlvne ta tutvus just sellest maadevaldamise propagandast, mida ikka on tehtud nii Ungaris külastajatele kui ka väljaspool.

Kui siia juure võtta asjaolu, et praegu monarkistlik-imperialistliku Ungari ühiskonna tähtsal kohal seisab aadel ning ikka pidada meeles, et Turaani liikumise pooldajad oma enamikus ignoreerivad väikerahvaste enesemääramise õigust, meie ei tohi jagada neid vaateid ega lasta enesele seda propageeridagi.

Kuid ärge arvakegi, et Ungaris Eesti on nii tuttav: Türgi on ehk esimene sugulus ja siis järgnevad kaugemad rahvad. Ja võin öelda: tulised kõned Soome-Ugri ühisest kultuuritööst on olnud ainult pidulikud kõned mingi reaalse alusega. Väikene Eesti suure ajaloo ja suurte tulevikuvaadetega Ungari kõrval on nagu saunamees oma miljonääril vanaonupoja kõrval, kelle vahel muidugi sugulusest ei või olla juttu. Ja kõige enne on hoopis eraldunud keeled, mis ainult võib olla suguluse loojaks.

„Väinölä lasteks“ on mõeldud lääne-soomlasti, nende rahvaste läbikäimisel on pinda, ühise keele otsimine Ungariga on küll kõvasti hiljaks jäänud. Kui soomlased ja eestlased muutuvad kaksik-kultuurrahvaks, see võib tõsta nende koguväärtust. Kuid nii huvitav kui ei olegi Jaapani, Hiina, Türgi või Ungari, ei ole praktilisel pinnal ühine kultuuritöö nendega, kuna keel lahutab neist võib olla enam kui mõnest „võõrast“ rahvast.

Loomulikult meie ei eita öelduga rahvusvahelist kultuuri. Too on muidugi olemas, peab jääma ja tugevnema, kuid kogu ilmale meie ei lähe juba Turaani kaudu vaid otsemat teed.

Hõimlussuhted reaalsemale alusele, vabaks sugereeritavaist tunnetest — see olgu meie püüe. Vaimustuse oletuli kustub pea, kui ei ole reaalsemaid sihte. N. A.

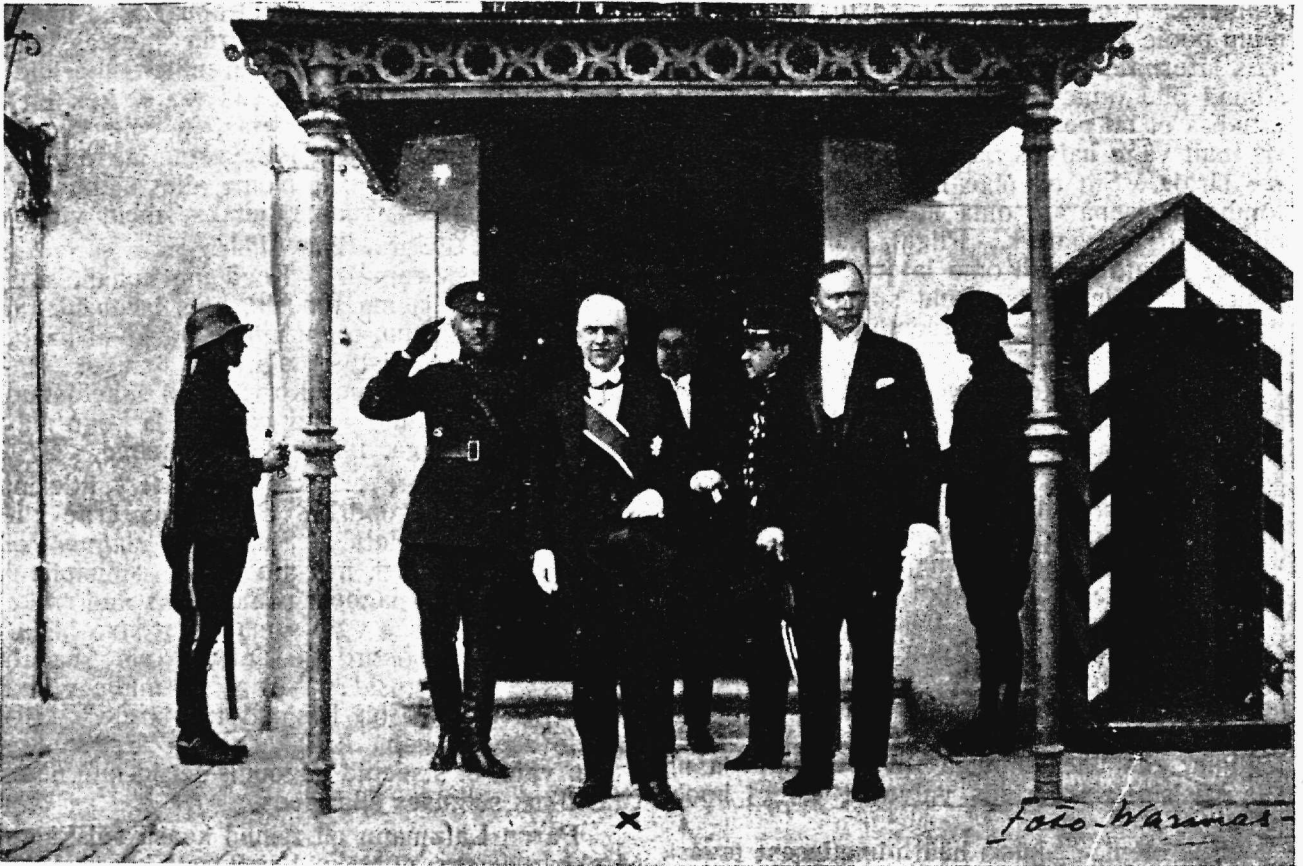
LEITNANT INFANGERI LUGU.

KARL HANS STROBL. Eestistanud W. M.

„Jah, on tõsi, ma ei näi ikka veel tervena. Ma ei taha iseend panna uskuma, et olen jälle täitsa korras. Kuid nii palju on väljaspool kahtlust, et mu käsi käis palju paremini kui alles hiljuti. Ja varsi saan ma kõigest üle. Muidugi — see oli raske haigus ja ta oli kummaline küllalt, seda kummalisem, et tal õieti kehaga ei olnud mingit tegemist.

Kuis see tuli? Jah — te ei või endile kõigi nende ajaleheteadete järele teha õiget pilti as-

jast, ega? Lugu on äratanud suurt tähelepanu. Ja ta on mulle toonud palju ebameeldivusigi. Ma oleksin pidanud, väga võimalik, vaid olema vähem tagasihoidlik, et koha tuua veidi selguist segadusse. Kuid mingi isepärane argus takistas mind sellest kõnelemast avalikkuses. Teile aga, minu ustavaile sõbrule, tahan jutustada terve loo, kuis ta mulle näib oma arengus. Kas mul on õigus oma arusaamiga, seda ei või muidugi tõestada ümberlõkkamatult. Uurimus on

Esimene Austria saadik Eestis hra N. Post (X)
volituste andmise puhul meie riigivanemale (14. juulil s. a.).

Foto Vannas.

ju teatavasti lõppenud tagajärjeta. Kuid asi ei või hästi olla teisiti, kui ta kujuneb mulle. Ja sellega on siis toodud tõestus, et inimese tähelepandavad jõud, nagu neid oleme tundma õppinud hüpnootilise ja suggestiooni näol, on veel uskumatuna tõusetamise võimulised. Vanule idamaa kultuurele on teada saladusi, mida meie vaevalt võime aimata. Ja oma loos tahaksin meelsaimini — kui see poleks julge — kõnelda tahte traaditust telegraafist, kaugemõjust, mis ei vaja liini. Olen veidikese aja tegelenud tehnikafilosoofiaga. Seal on palju juttu orgaaniprojektsioonidest. Kõik meie leidused pole midagi muud kui meie keha orgaanide ja toimingute jäljendused. Teleskoobil on oma eeskujuga inimsilmaga, vasar jäljendas kokkutõmbunud rusikat, mis on ühendatud käsivarrega, harilikule telegraafitraadile vastab närvide süsteem. Võib otsekohe oletada, et igal uuel ja üllataval leidusel on oma vaste meis endis. Nii siis — sellele hiljuti tarvitusele tulnud traaditule telegraafile vastab kummaline nähtus, millest pean teile jutustama.

Muide ei taha ma ette rutata teie otsusele. Igaüks otsigu oma seletust ise.

See oli, nagu teate, 18. mail. Olin teinud rattasõidu Optshina kaudu Karsti kiltmaale. Olen kirglik rattasõitja. Mulle teeb suurt lõbu nii edasi vuriseda. Mootorratas ja auto on mulle ükskõiksed. Mulle meeldib eel kõige oma enda jõu tarvitamine kiiremaks liikumiseks. Kui iganes võin, teen igal pikemal maalviibimisel oma rattasõidu. Tol päeval, millest kõnelen, oli ilm olnud suve moodsu kuum ja ma olin kaunis väsinud, kui hämaruses sõitsin tagasi Triesti poole. Pidin ruttama, sest meie ristleja ohvitserid olid saanud kutse, mis vähemalt mulle oli väga meelt mööda. Tee kalduus veidi ja ma võisin täielikult anduda hädahäda libisemise läbi väljakutsutud meeldivale tundmusele. Hämaruses minu ees panin ebaselgema tähele automobiili tõmbi kere, mille laterna süütamisega parajasti ametis oldi. Masin seisis ja paar inimest moodustas tema kõrval grupi. Näidi olevat kahevahel, kuidas jätkata teekonda, sest tolles kohas harunes tee

kolmeks. Kui jõudsin sinna, astus üks mehist minu poole ja tõmbas teretades kübara. Mulle näis laternate vilkumisel iseäralikuna, et mehe silmad olid omapäraselt teine teise vastu asetatud ja et tal peaaegu ei olnud kulme. Ta küsis muld väga halvast Saksa keeles Görsi maantee järele. Siit oli õige raske juhatada ja ma tõmbasin seepärast oma kaardi välja, et talle olla hästi arusaadav. Pilgul, kui kummardasin, et lükata kaardi oma laterna valguse piirkonda, tundsin äkilist, kuid sugugi mitte ebameeldivat survet pealuu ülemisse ossa ja kaotasin meelemärguse.

Ärkasin täielikus pimeduses. Minu rattasõitja kaardi teeprõfiliid olid veel selgeina litutatud mu peaaegu. Oleksin võinud nad otsekohe mälust järele joonistada. Kuid mulle tuli meele, et mul nüüd on toimetada tähtsat. Suure hädahoju teadvus elas minus ja ma tean veel, et ei imestanud sugugi end leidmast seisukorras, mille kohta esialgu ma ei võinud anda endale mingit seletust. Olin köidetud käsist ja jalust ja kohe, kui tulin meelemärgusele, hakkasin süstemaatiliselt töötama selle kallal et vabastuda köidikuist randmete ümber. Äkki kuulsin hingetõmbeid mu kõrval. Ma pidin teadma, kes ühes minuga tolles ruumis ja nii siis küsisin, riskeerides valvurilt jällegi hoobi pähe.

„Kus oleme?“ küsis hääl pimedusest tagasi. Ta tundus mulle tuttavana, too hääl, oma isepärase, rasvase värvinguga.

Ma vastasin, et mul ei ole aimu, kus kinni istume. Siis lisasin, et teha lõpu siia-sinna küsimisele ja vastamisele, oma nime.

„Aa...“ ütles teine üllatatuna ja viivu pärast lisas: „Mina olen parun Latzmann.“

Nii siis ma ei eksinud. Tuttav lamas mu kõrval, köidetuna käsist ja jalust nagu minagi. Parun Latzmann, ühe suure lehe sõjasõnumisaatja, kes meiega olnud Ida-Aasias, kui asi läks bokserite vastu. See oli ometi kummaline küll, et olime vangistatud meie mõlemad ja toodud siia, sisse ruumi, mis oli täidetud läbipaistmatu pimedusega. Tasa jutustasime teineteisele, kuid asi juhtunud. Parun läinud lõksu samuti kui mina. Ta oli ammusest ajast saadik suur naistekütt ja oli viimasel ajal edasi arendanud avantüüri, mille juures sihi saavutamise naise ligipääsmatuse tõttu näis iseäranis veetlevana ja paljutöotavana. Täna siis toodi sõnum, mis avas õnne väravad. Ta järgnes teatele. Teda oodatud tähendatud paigas ja, nagu seda tehakse Itaalia novelles, viidud kaudseid teid mööda üksikusse majja. Ta pidanud jääma üleni vaipadega kaetud tuppa. Mis temaga edasi juhtunud, ei teadnud parun

õelda. Ta oletas, teda olevat uimastatud mingi lõhnatu gaasi abil. Kuna parun jutustas, panning minna tähele väikese müra, milleks merimehel olemas peen kõrv. „Kas teate, kus oleme?“ küsisin, kui ta lõpetas, „oleme laeval. Ma kuulen vee loksumist vastu laevaseina. Laev lamab vaikselt... oleme alles sadamas.“

„Aga kuhu — kuhu tahetakse meid viia?“ Ta hääl oli kartlik ja erutatud.

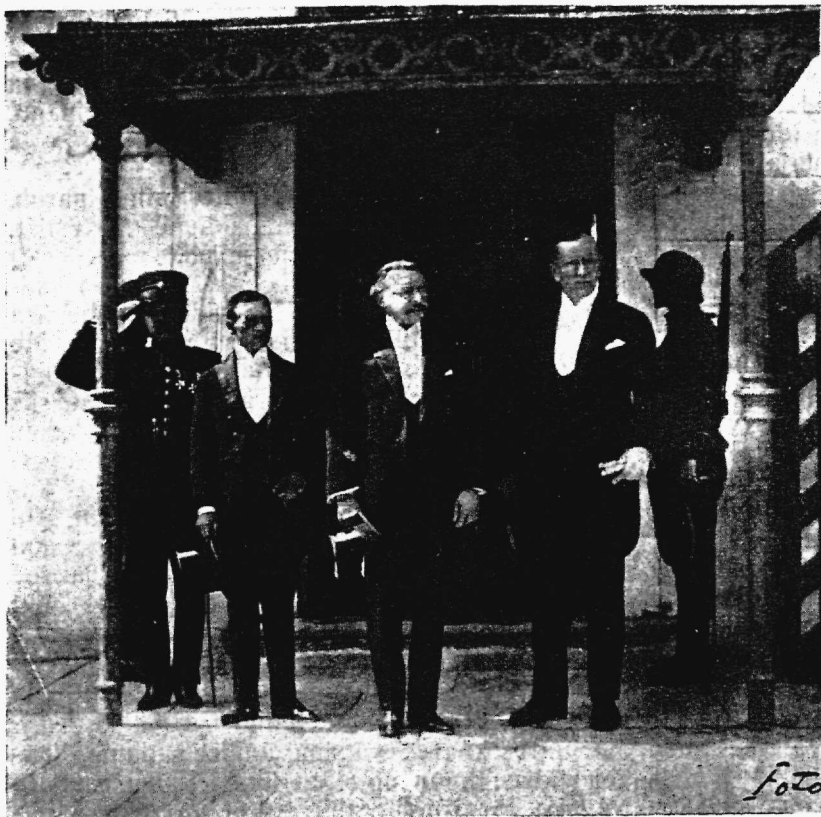
Äkki järsk raputus. Kogu mu kehast läbi, peast jalgeni, ja ma tundsin, kuid tardusid mu sõrmed. Ma usun, tegin mingit karjuvat häält, üllatuse häält, kiristust, mis mina tean... „Mis teil on?“ küsis parun. Korraga oli sukeldanud mu ees üles elamus kõigi värvide ja kogu määratseva kiirusega, millega ta arenenud.

„Kas mäletate... kas mäletate,“ ütlesin, „Tshi-nan-fu pagoodi?“ Oli naeruväärne küsida, kas ta mäletab. Sääraseid elamusi ei unustata. Muidugi, mis mu just tol silmapilgul viis Tshi-nan-fu pagoodi peale, oleks mul raske öelda. Kas oli see vaid sama ähvardava hädahoju tudmus, tookord kui nüüd, mis saadab groteske unenägusid? Või põgus mulje võõra näost, kes mind oli küsinud tee järele? Silmade asetus, naha kollakaspruun läige? Ma tean vaid, et stseenid pagoodis seisid mul nüüd täielikus selguses silme ees.

Parun Latzmann oli teinud kaasa sõjakäigu Pekingi vastu, võidelnud vahvasti kaasa võitlustes mässajate vastu ja saatnud huvitavaid teateid oma lehele. Peale sissemarsimist keisririinna andus ta selle eest toredale võitja elule. Vaevalt oli ühendus merirannaga jalule seatud, kui ka juba avanes kõiksugu võimalusi galandeks avantüüreks. Venus oli Marsi kannul. Pärismaalasist iludused ja daamid, kes kolonidele järele sõitnud suurist pealinna, astusid võistlusse. Kujunes lõbus ring parun Latzmanni ja ta sõbranna Hortense'i ühe kena üleannetu prantslanna, ümber. Ka meie truppi paar ohvitseri kuulus sinna. Ja ühel päeval räägiti kokku väljasõidu kohta Tshi-nan-fu pagoodi juure, mis on buddhausulise pühakunsti imeteos. Järgnesin kutsele, mille saanud, ja pean ütleva, et parun suurepäraselt oskas oma külalisi viia meeleollu. Joodi kaunis palju ja meie olime juba õige lärmitsevas tujus, kui keegi tegi ettepaneku, ometi kord vaatama minna pagoodi sisemust, millepärast me õieti tulnudki. Meie korraldusime pühalikuks rongikäiguks ja marsisime fauldes ja harilikku tseremoniaali jäljendades üle väikese puusilla templi poole.

Mööda mõnest tuisest preestrist, kes meie avasid vaid vastumeelt, saime sisse. Oli kaulilõhnaline hämarus ruumis. Omal kõrgel est-

Foto Vannas.

Uus Vene saadik hr. Kobetski (X)
meie riigivanemale volitusi ära andmas (12. juulil s. a.).

raadil, kuhu viis üles kitsas trepp, istus püha buddhakuju tardunud naeratusel, kõhu kohal ristipandud kätega. Ta oli rietatud kallihinnalistesse siidrüüdesse. Templiteenrite vasturääkimise peale vaatamata ronisime astmeid mööda üles, et kuhu lähemalt vaadelda. Püstkuju oli nähtavasti igivana, savist vormitud ta kummaliselt sissepoole pöördud pilguga. Ta istus otse vastu treppi. Äkki tuli Hortense'ile pähe, et peab vaatama, kuidas talle sobivad pühad rüüdid. Mõned meist, kes veel olid säilitanud veidi mõistlikkust, katsusid teda tagasi hoida. Suurem jagu aga plaksutas käsi; ja nende poolt imustatuna kiskus Hortense riided kujult ja pugesse. Ta tegi seda talle omase osavuse ja graatsiaga nii kiiresti, et preestrid pimedas ruumis meie keskel seisid hirmust tardunult veel siis, kui Hortense juba oli valmis. Buddha istus veel, etteatunud kõhuga, kaetuna vaid niuetevõõga. Naine keerles ta rüüdes, haaras neid laialiaetud näppudega ja hakkas menuetti tantsima. Vihane kisa puhkes lahti. Äkki seisis meie keskel väike, vana preester. Keegi ei näinud, kust ta tuli. Ta oli netu kui ahv ja vaht seisis ta huulil. Ta käes

nägin kõvera noa ja enne kui sain koguda mõtteid, pistis ta selle kaks korda Hortense'ile rindu. Parun ja mina tormasime ta kallale, haarasime ta ja viskasime pea ees kõrgelt estraadilt. Tekkis kole mürgel. Minu kõrval laskis keegi revolverist preestrid, kellest kolm bises terve tempelruum. Põlunud aga näha paukude mõju. Segane mass tõukles estraadi trepile, klammerdus käsipuu- desse, paisus astmeid mööda üles. Nägime, et olime kadunud. Ühe pilguga rääkis kokku paruniga. Meie viskusime buddhakuju peale, haarasime kinni ja kallutasime ta kogu jõudu kokku võttes ettepoole. Ta peatus hetkeks äärel, ma tean, et nägin korra veel tema tühja naeratuset, siis kukkus ta ümber, langes puust trepile ja purustas selle oma raskuse all. Tormajad kisti maha ja muljuti puruks. Oli lõhkemist ja raksumist. Tolmu tõusis tihedas pilves. Saadandlik ulumine järgnes. Kui tolm levines, nägime, et püha kuhu lamas rusudes. Kuid trepp oli ära ja meie võisime endid nüüd paremini kaista peale-

tungijate vastu. Kestis umbes pool tundi kuni tuli sajk meie meriväe soldateid, keda meile ettevaatlik seltsimees Pekingist järele saatnud.

See oli meie avantüür Tshi-nan-fus, mälestus, mis nii äkki mulle pähe tuli.

Parun vaikis peale seda, kui mina kõnelenud. Ma kuulsin teda kiiresti hingavat. „Mida arvate?“ küsis ta siis, „kuidas tulete Tshi-nan-fu peale?“

„Kas ei mõelnud te kunagi seda, et tol stseenil võiks kord tulla järg?“ Minagi ei mõelnud kunagi seda. Kuid nende minutite pinevuses oli mul, nagu oleksin ma alati arvestanud võimalusega, et mulle võiks kord veel midagi juhtuda, mis on ühenduses võitlusega tempelis. Meie rüvetasime tookord pühaduse. Meie mõlemad purustasime Tshi-nan-fu Buddha. Kui on aasialase olemuses suur kirk, siis on see kättemaks ja julmus.“

„On tõepoolest äärmiselt kummaline, et just meid säärasel viisil siia on toodud,“ ütles parun, ja oli kuulda, et ta end sundis rahulikult kõnelema.

„Meie peame siit ära.“

„Muidugi. Palun, teie järele!“ See oli juba

jälle täitsa irooniline toon, mida parun hädaohus hindas kui mehise vahvuse tunnusmärki.

Ma mõtlesin hetke. Siis püherdasin pimedas pörandal nii kaua, kuni tundsin ta keha minu kõrval. Olen sageli lahutanud teid nende üllatavate trikkidega, mida ma Ida-Aasias viibimisel õppinud Jaapani tembutajalt. Asjade sekka, mida tarvis tunda, kuulub ka keemuriliste sõlmede harutamise. See oli mulle nüüd väga kasulik. Viisin oma köidetud randmed Latzmanni käte ette ja lasksin end aidata. Peale seda, kui tema veidi vabamaks tõmmanud sõlme, tarvitasin vaid veerand tundi seks, et vabastada täitsa. Paari minuti jooksul olid siis eemaldatud köied parunigi käsilt ja meie jalult. Mõne tiku valgusel uurisime oma vanglat. Selleks oli kaunis ruumikas laevakajut. Üksteisime endast mõistetavalt hästi lukus ja luugile oli naelutatud laud. Meie pidime talitama suure ettevaatusega ega võinud hoida enam kui paariks sekundiks valgust, sest me kuulsime samme oma peade kohal, plankudel, samuti näis miski liikuvat käigus, väljas. Ei jäänud meil muud teed põgenemiseks kui luuk. Ühedatud jõul rebisime varsi lauad lahti, töötades nii hääletult kui vähegi võimalik.

Tume kuma, sadama levinenud valgus, mere läige tuli ruumi.

Meie õnneks oli luugi raam puust ja nii pehastanud, et meie teda väikese vaevaga võisime laevaseinast välja murda. Siis pressisime endid läbi ja libisesime marastatuna ja kriimustatuna vette. Oma kuued ja vestid olime jätanud maha. Aeglaselt ja ettevaatlikult, pikkade tõugetega ujusime laevu läbi, olles lühidalt kokku rääkinud, et me ei taha kohe tagasi minna randa, et mitte viimaks tagaajajale otsekohe kätte langeda. Nähtavasti oli juba kaunis hilja öösel. Sadamas oli õige vaikne, laevad tõusid järsult veest; meie ujusime läbi kaldalaternate sakiliste reflekside, muulidest mööda ja saime välja porto nuovost. Ladude mustad kogud ahvardavalt nende kohale sirutatud kraanadega jäid tahapoole. Nüüd pöörasime Barcola poole ja ujusime mööda randa ikka sügavamasse pimedusse. Oli aeg välja tulla veest. Meie riided olid üsna rasked ja kanged ja takistasid meie liikumist. Ühel väikesel vettes lükatud kivitammil peatusime ja ronisime paati, mis sinna oli kinnitatud.

Mis teha?

Nüüd istusime seal ja värisesime külmast, ehk küll öö oli soe ja meeldiv. Või oli veel miski muu süüdi selles värisesemises? Te tunnete mind ja teate, et ma pole kartlik. Kuid võib väga hästi olla, et tollest värisesemisest oli veidi osa kartusegi. Õudne kindelolek, millega

meid vangistati, saladuslikud käed, mis äkki sirutusid välja meie järele — peab küll mööma, et see andis teatavat põhjust ebamugavuse tundeks. Ja ma nägin aina kasvava selgusega enda ees tolle preestri moonutatud ahvinägu, kelle tookord viskasime alla, nägin vahtu ta huulil.

„Ma arvan, on parim,“ ütles nüüd parun, „kui paariks päevaks eemaldume Triestist. Nad peavad kaotama meie jäljed.“

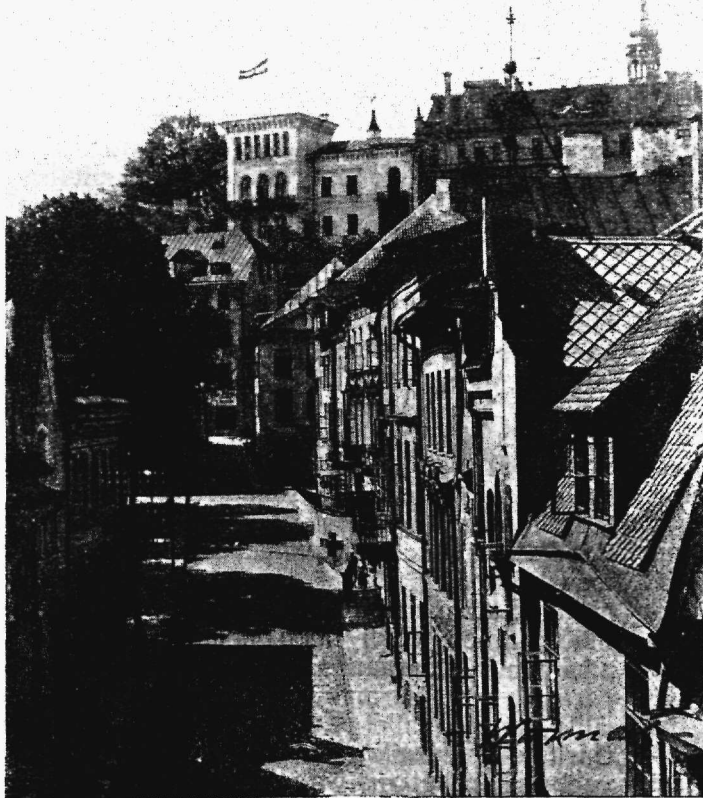
Ta ütles välja, mida mõelnud mina. Ja muidugi, see oli parim. Ja me pidime kohe ära siit, nii, nagu olime, kaua viivitamata. Me võisime esialgu viibida väikeses Irna randlinnas. Mul oli veel viis päeva maapuhkust, siis taltsin tagasi minna meie ristlejale. Parun, kel Triestis ei olnud teha midagi, võis oma asjad korraldada usaldusmehe kaudu ja siis kaduda pöösastesse. Meil oli palju parem, kui jõudsime sellele otsusele. Olime järele annud vägevale tungile, endaalalhoiu tungile, ja see harmoonia kordaseadmise andis meile uut jõudu. Ruttu kõigutasime vaia, mille külge paat oli aheldatud, tõmbasime ta välja ja viskasime paati. Siis haarasime aerud, panime vette ja hakkasime vahvasti tõmbama.

Suures kaares sõitsime ümber sadama, kaugel väljas, kuhu ei ulatu ükski kuma rannalt. Nägime tähtkondi kalduvat ja vajuvat ja nägime tõusvat hommikkoitu. Vood olid hallid nagu tina ja löid tumedail kedraluul vastu paadi serva. Ruttasime edasi kaugemale, aetuna ainsast soovist — põgeneda tolle salapärase väe võimupiirkonnast. Kunagi elus pole ma nii vastupidavalt ja jõurikkalt tõmmanud aere. Jõudsime ruttu edasi. Juba lamas Triest kaugel taga ja hommik tõusis säravana. Meie peade kohal seisis punaseid pilvi ja piisad, mis langesid aerude tõstmisel, sarnlesid veritilkadele.

Äkki ehmusin. Minust käis läbi nõks ja ma vaatasin otsa oma kaaslasemale. Temagi vaatas mulle otsa, avatud, tardunud silmadega, milles oli määratud kohkumus. Asjatu oleks näha närvide mängu selles, mis juhtus meiega. Asjatu oleks otsida selle tarvis seletust eelkäänud ärrituses. See oli samasugune mulje, nagu on need, mida annavad edasi meie ärkvelolijad meeled. Minu poole oli tulnud hüüd. Kare, käskiv hüüd. Ta sisaldas käsu, pandagu seisma põgenemine ja tuldagu tagasi. Ühe olevuse käsu, kel oli tingimatult õigus mind käskida. Ja kui ma vaatasin otsa parunile, siis teadsin, et temaga oli samal pilgul juhtunud sama.

Vägi, mis kavatses meie hukkumist, oli põgenejaid endale jälle alla heitmas.

Viivitades tõstis parun oma aere veest. Ta

Ungari ja Soome saatkonna asukoht,
maja (lipuga) Toompeal Niguliste tänavalt vaadates.

istus minu poole tagasipöörduna ja vaatas mulle aina otsa, nende kohkunud, tardunud silmadega. Viimaks ütles ta mulle veniva, võõra häälega: „Meil on Triestis tegemist. Oleme midagi unustanud, peame pöörama tagasi.“

Mina aga teadsin, et olime kadunud, kui anname alla. Selle peale vaatamata läks mul maksma koledat vaeva vastu panna. Tahtsin kõnelda, kuid hääl oli ära, kättesaamatu mu tahtele. Ja nähes vaeva, et moodustada sõnu, tundsin lõikavat valu peas ja sooltes. Kunagi enne ei elanud ma läbi midagi sarnast. Viimaks, olles saanud üle ühest lämbumishoost, sain välja sõnad: „Ei! Edasi!“

Aga vaevalt olin selle öelnud, kui tundusin endale roimarina. Minu talitusviis sisendas mulle vastikustunde. Nagu oleksin ma haavanud midagi püha. Ja ma igatsesin olla hea, täita käsku ja jõuda iseendaga kokkuleppele. Kuid siiski oli seal miski, mis pani vastu. Mingi tundmatu jõud, mida ma ei osanud nimetada,

mida aga usaldas, sest et mulle näis, et olin seda juba sageli usaldanud enda kasuks.

Parun kiikitas ikka veel küürakana. Ta pilk oli nüüd ärapöördud. Ta raputas pead.

„Võtke aer!“ karjusin ta peale. „Edasi!“

Viivitades ta kuulas sõna. Ja minagi hakkasin jälle aerutama. Aga aerud olid rasked kui raudkangid, ja kui ma nad pistsin vette, siis oli, nagu tahaksin liigutada venivat massi. Hirmsam oli, et põlgasin iseennast ja et see tundmus kasvab iga aerulöögiga. Me jõudsimme vaid aeglaselt edasi.

Korraga tõmbas parun aerud jälle sisse ja pööris ümber. „Ma ei taha,“ ütles ta, „ma pööran tagasi.“ Ta näoilmes oli sündinud muudatus. Tema silmad olid omandanud salakavala, luurava pilgu. Ma nägin selgesti, et ta mind vihkas. Ta oli meeletu vihast, et ma edasi aerutasin. „Hüüva,“ ütlesin suuri vaevu, „pöörge tagasi, kuid enne seda tahan mina maale.“

Olen pärast jälle mõelnud selle üle, millest see tuli, et tema nii tingimatult alistus käsule, kuna mina — ehk küll peale ennekuulmatut pingutust — vastu panin. Ja ma usun, et seda tuleb arvesse panna minu tahte suuremale jõule, mille võitsin raske kooli läbi. Te teate et olen pärit vaeseilt vanemalt ja et mu elu sugugi ei jooksnu libedalt. Mul tuli palju võidelda ja harjusin kõiksugu puudustega. Parun aga võis oma elu lasta minna. Ta oli pärandanud suure varanduse ja praegugi veel kindlustas talle ülejäänud osa meeldiva elu. Ta kindaminekud ei saanud talle raskeks.

Sain aru, et ei suuda parunit sundida tööle. Ta istus minu vastu ja jälgis metsikuil silmil iga mu liigutust. Ja ma teadsin, et pean olema ettevaatlik. Kuid just see kõigi jõudude pingutus oli mulle kasuks võitluses võõra vastu minus ja ma aerutasin kergemalt kui enne seda.

Äkki osutas ta käega meie kursi ja ütles „Laew.“

Ma lasksin end tüsata ja pöörsin pea pooleti kõrvale. Seal märkasid paadi kõikumist ja juba oli ta käsi mu kõril. Ta oli karanud üles ja langenud mu üle. Ta vastupõrge oli mu visanud tahapoole. Lamasin ta all ja paadi kõikumisel pritsis merivesi mulle näkku. Ma teadsin, et olen kadunud, kui ei või teda maha raputada. Aeglaselt läks mulle korda teha edusamme. Jiu-Jitsu, Jaapani maadlejate kunsti võtetega sundisin teda vabastama mu kaela, litsusin tal tuiksooned kokku ja haarasin vii-

maks tema käsivarre niiviisi, et otsekohe oleksin võinud teda murda, kui ta veel oleks teinud liigutust. See võte mis valmistab kole-daid valusid, viis ta tagasi mõistusele. Ta vaatas mulle otsa segasena ja laskis lahti. Kahjuks ei või ma kunagi tuua oma väite tõestust, kuid on nii tõsi kui päikese olemasolu, et ma tol pilgul vaatasin võõra mehe näkku. Paruni nägu oli täitsa muudetud; inimest, keda ma seal hoidsin oma võimuses, ma ei tunnud. Ta oli läinud inetuks, silmad tilkusid ja nende terad olid kummaliselt pöördud sissepoole.

Nüüd võisin tõusta ja paisata teda täitsa minust, nii et ta kukkus üle aerupingi. Ma tõstsin aeru ja õõtsutasin seda ta pea kohal. „Kui te veel kord midagi sarnast teete, lõõn teie kolba lõmaks,“ mõirgasin. Mu ülalpidamine oli küll, võib olla, õige jõurikas ja pakkus ainsat võimalust minu pääsemiseks. Aga ma tahaksin ka öelda, kui väga end nende tooruste pärast põlgasin ja kui palju õigust ma õieti andsin parunile, kui väga ma igatsesin pöörduda tagasi ja omandada sügava rahu, mis näis mind ootavat tolle käsu täitmise eest. Talitasin täitsa oma parema veendumuse vastu, kui nüüd jälle haarasin aerud ja hakkasin töötama. Teie ei või luua mingit ettekujutust mu olemuse sügavast kärisemisest. Mina seisin iseenda vastu. Ja mul endal teadmatuil põhjusil jäi võitjaks mu parema mina üle see, mida pidasin oma halvemaks minaks.

Parun istus tagapool paadis allalöödud jal-gel nagu idamaalane, liigutas pead edasi-tagasi ja kiunus elaja kombel.

Kuid kavalus, mida ta ennist oli tarvitanud kallaletungiks, oli ühenduses tõega. Laev tuli sealtpoolt, põiki üle meie kursi. Ma tundsin, et oli aeg minus möllava võitluse lõpetamiseks seeläbi, et usaldan end võõraste kätte ja hõikasin laevale. See oli kalurite kutter Capo d'Istriast, mis õõ läbi olnud püügil väljas ja nüüd tagasi sõitis. Meid võeti peale ja ma vannutasin viimase jõuga juhti, et ta milgil tingimusel ei laseks end kõrvale meelitada oma kursist. Siis nägin ma veel, kuis paat

kõideti laeva külge... Ma komistasin kajuti ja langesin otsekohe koledasse, raskesse unne, mis oli sügav, nagu kuristik.

Kui ärkasin, oli hiline ennelõuna. Kuulsime randumise müra. Too piinlik ebamugav tunne, mida läbi elame, kui pole täitnud tähtsat kohust, oli ikka veel alles. Kuid siiski võisin ma juba, nii öelda, endaga elada. Ma polnud endale enam mitte täitsa nii väljakannatamatu, nagu ennem. Aeglaselt ja vaarudes ilmusin laevalaele. Mu esimene küsimus puutus parun Latzmannisse. Vaadati mulle imestanult otsa, naerdi ja pöördi minust ära nagu hullumeel-sest. Kas ma siis ei teadvat, et ma ise saanud paruni paadis ümber poolsaare Muggiasse. Parun olnud all ja saanud minult rutulise ja tähtsa ülesande, mida kohe tuli täita. Kui ma karjatasin, et see tõsi pole, vaatas kapten mulle kaastundlikult otsa, kehitas õlgu ja jättis mu seisma. Jooksin tahapoole, kuhu oli kinnitatud paat. Ta oli ära. Parun oli täitnud käsu.

Te teate, et teda enam pole nähtud. Ta jäi kadunuks. Järgnevaid sündmusi tunnete väga täpselt ajalehe teateist. Ma ei jäänud kaua Capo d'Istriasse. Kolmandamal päeval peale tood avantüüri leidsin enda surmakuulutuse paruni Latzmanni oma kõrval ajalehist. Pean mõnna, oli veidi imelik tunne, kui lugesin oma nime leinaraamis. Kohtuasutused lootsid pärast nende surmakuulutuste kaudu saada jälile kurjategijatele. Kuid kogu vaev oli asjatu. Uurimuse energiline läbiviimine sai takistada veel seeläbi, et ma vahepeal jälle meie ristlajaga olin merel.

Mis puutub minusse — ma ei taha salata, et olin väga haige. Jälestustunne enda vastu kestis, ehk küll vähendatud jõuga, veel kaue-mini, mõnikord tuli haiguse kordumisi, mis viisid mu väga alla mäge. Oli, nagu mässaks öelkaval, hiiliv mürk minu ihus. See oli minu hingeliste jõudude infektsioon, mis hakkas kehalegi külge. Ma olin sunnitud puhkust võtma. Nüüd aga olen tervenemise teel, kuigi alles veidi nõrk...“

KUIDAS ANNAME ÄRA ISEENDID IGAPÄEVASES ELUS.

PSÜKOANALÜÜSI ALALT.

V. METTUS.

Meie kõik kanname maski. On mõtteid ja meeleolusid, mida meie ei tahaks näidata isegi parimale sõbrale, et ta ahastuses ei pöörduks meist. See on üldtuttav ja peaaegu labaseks saanud tõde ega või kedagi üllatada millegagi. Huvitavam, võib olla, on juba see, et on meeleolusid ja mõtteid, mida meeleldi varjaksime ise enesest eest. Psükoanalüüs ehk nagu teda veel hüütakse, sügavuste psükoloogia (Tiefenpsychologie) näitab meile, et täielikult ei saavuta oma eesmärki esimene ega teinegi katse. Võib olla, võime varjata midagi kogemematu sõbra eest, võib olla, petame iseendidki, kuid teadja silma eest ei kaitse ükski mask, seal langeb viimane kui kate — teadjaaks aga võib saada iga silm, kui tema tähelepanu juhtida vastavaile asjaoludele. Pole olemas seda inimest, keda selles suhtes ei ähvardaks äraand, ja see äraandja istub meis endis — meie ise anname endid ära. Loomulikult ei tee meie seda teadlikult — kes oleks nii rumal — vaid ainult ebateadlikult. Selle lausega on öieti juba öeldud, kes on see meie endis peituv äraandja — see on meie ebateadvus (das Unbewußte).

Sigmund Freud, psükoanalüüsi maailma-kuulus põhjendaja, on meile näidanud igas oma teoses, kui vägev on ebateadvus, kui võrratult tähtsat osa ta mängib meie elus.

Äraand, millest kõnelesin äsja, võib olla otsekohe ja kaudne — kummalgi juhusel aga on ta ebateadlik. Üks näide esimese juhuse kohta, ehk küll otsekohe äraand meid siinkohal vähem huvitab; parema arusaamise huvides ei või meie temast siiski mööda minna.

Oma Petrogradi näljaajast — eriti 1918. a. — mäletan üliõpilast, kes elades ühes teistega ühiselumajas, oma õnnelikumalt seltsimehilt järjekindlalt varastas tükk-suhkrut. Kuid sama järjekindlalt andis varas enda ise ära. Meest tunti suhkruarmastuse küljest väga hästi ja ta pidi peaaegu iga päev kuulda saama süüdistusi. Oige sageli juhtus nii, et peale süü kangekaelset salgamist kahtlusealune läks oma tuppa ja võttis teiste juuresolekul „juhuslikult“ padja süngilt või tõmbas laudlaeka välja. Padja all aga või laekas lamasid korralikult reas tagaotsitavad suhkrutükid. Küsituna ütles vaene teadusjünger, tema ise ei teadvat, kuidas võinud olla nii rumal, et tõstnud padja — tema teinud seda täitsa ebateadlikult. Sama tihti peaaegu tõmbas mees varastatud suhkrutükid ühes ni-

narätikuga „juhuslikult“ taskust, kuhu nad ise pistnud otsekohe peale vargust. Ei ole vahest huvita, et see üliõpilane muidu oli väga korralik ja aus inimene — seda enam näis teda piinavat südametunnistus, asjatu võitlus millega väljendus tema imelikus talitamisviisis.

Viimane juhus — taskust väljatõmbamisega — tuletab meele väikese elamuse, mille jutustab Freud oma ülihuvitavas raamatus „Psychopathologie des Alltags“. Kõrd söönud professor varsi peale ilmasõja algust Viinis restoranis. Kui tuli arve õiendamise, seletas kelner talle, see ja see roog läinud „sõjaolude tõttu“ kümme kreutseri võrra kallimaks. Teadusmees ei tahtnud seda just hästi uskuda ega hoidnud tagasi oma kahtlust. Kelner jäi oma kinnituse juure. Professor ei vaieldud enam ja andis siis arve maksmiseks vahetusraha puudusel suurema summa kui tarvis. Kelner võttis tagasiandmiseks peent raha taskust ega võinud taastada, et sealjuures tema sõrmede vahelt libises ja lauale kukkus üks väike münt — just kümme kreutserit... „Tunnistage otsekohe üles, et olete valetanud“, nii umbes ütles professor mehele, kes iseenda sel viisil, jällegi ebateadlikult, ära annud, „muidu lähen restoraanipidaja juure“. Kelnerile ei jäänud muud üle, kui vaid pafuda vabandust ja armu. Professor ei lasknud talle mitte ainult seda osaks saada, vaid kinkis talle pealegi need kümme kreutserit — rõõmust, et jällegi leidnud huvitava, ehk küll pealt näha väikese tõenduse tema teooriale — teooriale, mille üheks tähtsaks põhilauseks on see, et ei ole hingeelus midagi juhuslikku, kõige vähem aga just seal, kust meie teda harilikult otsime — meie ebateadlikes talituses.

Kui võrdleme kelneri lugu suhkruarmastaja üliõpilase juhusega — viimase selles osas, mis puutub suhkrutükkide „juhuslikku“ väljatõmbamisse taskust — siis näeme, et vahe seisab selles, et esimeses juhuses süüalune andis enda ära otsekohe, kuna kelner tegi seda kaudselt, peaaegu sümboolselt. Teadlikult tahtis ta petta restoraani külalist kümme kreutseri võrra, ja ebateadlikult väljendas ta oma südametunnistuse ebapuhtust seeläbi, et kümnekreutseriline münt, mis „juhuslikult“ libises tema sõrmede vahelt, „tahtis tagasi oma õige omaniku juure“, nagu seda ütles rahvasuu.

Ebateadlikud talitused, millest kogu aja siin kõneleme ja mis teadajale ütlevad nii palju asja-

Harold Speed.

„Daphnis ja Chloe“.

omase isiku kohta — sageli mõndki, mida see inimene isegi ei tea — jagunevad kahte suure liiki, mida nimetatakse saate- ja eksitoiminguiks. Neist on meile igapäevases elus enam tuttavad eksitoimingud (Fehlleistungen, Fehlhandlungen).

Kui meie mõne sõna või lause valesti ütleme, loeme või kirjutame, panes ebateadlikult midagi muud selle asemele, mida tahaksime näha teadlikult; kui meie asja haaramine valesti või mõne teise asemel — ja kui see kõik sünnib ebateadlikult — siis sellega meie eksitoimime. Saksa keel on üksikute eksitoimingute nimetamise suhtes meie emakeelest õnnelikum, lisades õige talituse nimele lihtsalt eessilbi ver-: versehen, verhören, verlesen, verschreiben, versprechen, vergreifen jne. Meie oleme sunnitud igal säärasel juhusel ütleva kas lihtsalt üldistavalt: „Ma eksisin“ või enam-vähem

mitmekesistades, kuid sealjuures veidi kolmakalt: „Ma lugesin, kirjutasin haarasin jne. valesti“. Eksihaarangud, eksikirjutused, eksilugemised jne., milliseid sõnu äärmisel korral võiks tarvitada, ei taha meie kõrvale just väga hästi meeldida. Võib olla, peab ta siiski kord harjuma sääraste sõnadega, sest tarvis neid on.

Paar näidet ülaltoodud mõtete selgitamiseks ja edasiarendamiseks. Juhtub kõige vilunudale lugejale, et ta loeb midagi valesti — kunagi ei ole see juhuslik. Selles võib kõige paremini veenduda lugeja ise, kui ta vähegi huvi pühendab oma eksilugemisele — ja ta veendubki harilikult. Kuid tema eksitused selles suhtes võivad anda põhjust ka teiste juuresolejate oletusiks, oletusiks, mis iga kord pole väga meelt mööda eksijale, ehk küll ta, võib olla, endamisi peab möönma, et nad on õiged — eksitoimingud väljendavad õige harva meeldi-

vaid mõtteid ja elamusi. Kui näit. keegi valjusti lugedes paari lehekülje kestes täitsa süütute sõnade asemel, millel ainult ühist niipalju, et nad on kolmesilbised ja algavad silbiga k õ, nagu „kõverjõon“, „kõmakas“, meile mitu korda loeb „kõrvakiil“, siis on meil täielik õigus oletada, et praegusel ajal väga tähtsat osa selle isiku hingeelus mängib kõrvakiil. Küsimus seisab ainult selles, kas on tema ise saanud tolle kõrvakiilu või kavatseb ta seda kellelegi teisele anda — võib olla ka see ja teine. Vastuse leidmine pole enam nii raske, kui kord on juhitud meie tähelepanu sellele. Väga võimalik, et meile sealjuures on abiks kas asjaomase isiku üldine meeleolu või teised eksi- või saatetoi- mingud, kui meie ei julge avalikult küsida.

Sama õpetlikud ja paljuütlevad on eksimised kõnelemise ajal. Üks meie kõrgem riigiametnik, kes kuskil oma erialal toime pannud revideerimise, ütles — küsituna, kuidas lood on — korra si g e d u s olla õige suur. See herra ei olnud nähtavasti oma revideerimissõidu tagajärgedega sugugi rahul, tahtis aga mingisugusel diplomaatlikul põhjusel esialgu ainult niipalju öelda, et korra l a g e d u s õige suur. Ta andis enda ära, eksikombel vahetades ühe silbi teisest sõnast võetud silbi vastu, õigemini sünnitades imelikku kaksikolevuse „lagedusest“ ja „sigadusest“. Igaüks, kes juhtus pealt kuulama, sai silmapilkselt aru, et kõrge herra endamisi arvanud, korralagedus olla nii suur, et see juba lihtsalt sigadus...

Ütlesin äsja, eksitoimingud väljendavat õige harva meeldivaid mõtteid ja elamusi. Nad ise-loomustavad inimest sageli ebasümpaatlikust küljest, näidates kui vastik ja väiklane ta võib olla oma ebateadvuses. Olgu siinkohal öeldud, et sellest väiklusest ja vastikusest ei ole vaba ükski inimene maa peal. Selle tõenduseks väike, kuid väga õpetlik juhtumus, mille läbi elasin varsi peale seda, kui tutvunesin Freudi ülalnimetatud raamatuga, tähend. kui mu tähelepanu oli juba teritatud eksitoimingute „de- maskeerimise“ suhtes.

See oli väikeses linnas, kuhu ma sõitnud suvitama sugulaste poole. Oli pühapäev ja kõik kauplused kinni. Pidin tingimata veel samal päeval kirjutama kolm kirja, kuid ei olnud ümbrikke. Mu täditütar laenas mulle lahkesti kolm tükkki, mis olid väga ilusad. Järgmisel päeval läksin poodi ja ostsin endale sealt pooltoimivat paremat seltsi ümbrikke, missugused panin koju tulles kirjamapi vahele, ilma et oleksin neid lähemalt vaadelnud. Selle päeva jooksul ei avanenud mulle võimalust enda võla tasumiseks. Öhtul, kui elekter juba põles, läksin oma tuppa, avasin mapi ja panin ümbrikke pealiskaudselt uurides tähele, et nad ei olnud ühte

seltsi — neid oli kolm rohekat ja kolm hallikat. Hallikad meeldisid mulle enam, ehk küll nad elektrivalgustuses teisest väga palju ei erine- nud, ja pidades meeles, kui ilusad olnud tädi- tütre antud ümbrikud, otsustasin talle anda need kolm ilusamat, täh. hallikat. Järgmisel hommikul tegingi nagu otsustatud, kohtasin tädi- tütre, palusin oma tuppä ja andsin ära talle määratud ümbrikud. Kaunis hilja õhtul, kui väljas juba oli pime, asusin jällegi kirja kinju- tama. Kui see valmis oli, võtsin ümbriku, pa- nin aga korruga oma suureks üllatuseks tähele, et see oli hallikas, kuna ta ometi oleks pidanud olema rohekas. Võtsin mapi vahelt välja üle- jäänud kaks — nemadki olid hallikad — olin jät- nud „eksikombel“ omale need ümbrikud, mil- lised mu enda tahtmisel pidi saama täditütar... Üks lihtne, „juhulik“ eksitus, üks tähtsusetu „eksihaarang“, võiks öelda — kuid ma usun, need, kes artikli lugenud siamaani, ei ütle seda nii kergesti. Sest nemad hakkavad peaaegu juba veenduma, et tõepoolest pole meie hinge- elus midagi juhuslikku, ja nad küsivad: „Mis t ä h e n d a b see eksitoiming?“ — neid huvi- tab asjaolu sümboolne külg, võime julgesti öelda.

Ma usun, neile, kes siamaani on lugenud tähelepanelikult, on selge selle toimingu tähen- dus. Mina otsustasin küll teadlikult: „Hallikad ümbrikud on ilusamad; t ä h e n d a b, n a d p e a v a d s a a m a m u t ä d i t ü t r e l e“ ja olim üleandmise hetkeni ja veel kaueminigi kindlas usus, et olen saanud täide oma otsuse täpselt nii, nagu teadlikult tahtsin. Kuid mu ebatead- vus polnud sugugi päri mu teadvusega. Ta tegi hoopis teistsuguse järelduse kui viimane, võttes omaks vaid esimese lause. Ta ütles väi- kese lapse egoismiga: „Hallikad ümbrikud on ilusamad; t ä h e n d a b, n a d p e a v a d j ä ä m a m u l l e.“ Olgu siinkohal tähendatud, et eba- teadvus meid üldse lähendab lapsele — kuid sellest küsimusest teine kord.

Igatahes aga jäi selles võitluses võitjaks ebateadvus, vastane, kes seda kardetavam, et töötab nii öelda pöranda all. Kui sihikindlalt ta töötab käesoleval juhusel — kui lubatakse mul jätkata selle teguri inimdamist (personifitseerimist) — on näha huvitavast asjaolust, et ma ümbrikude värvide vahet ei pannud tähele päevavalgel, mis ajal ta ju oieti kõige teravam, ja väga hästi märkasid seda eelmisel öhtul elektrivalgustusel, ja sama hästi järgmisel öhtul, jällegi elektrivalgustusel. Asi on muidugi lihtsalt selles — mu ebateadlik isekus ei luba- nud seda, et ma äraandmise, täh. otsustaval, hetkel paneksin iseäranis tähele värvide vahet, muidu oleksin ju ära annud hallikud ümbrikud.

täh. need, mis mulle enam meeldisid ja mille küljes mu süda nähtavasti rohkem rippus. Peale halvemate ümbrikkude äraandmist aga ei huvitanud minu sõgestamine enam mu ebateadvust.

Vasttoodud juhtumuses väljendus minu egoism, täh. omadus, mida just väga sümboollikuks ei saa pidada. On öeldud, et meie, inimesed, oleme oma hinge sügavusis halvemad kui seda ise arvame. Kuid peab ütlema, et samuti oleme oma ebateadvuses paremadki kui arvame.

Saatetoiminguks (Symptomhandlungen) nimetatakse ebateadlikke talitusi, mis väliste kaasnähtustena — ehk sama tuttava võõrsõnaga sümptoomidena — saadavad teatavaid seesmisi hingelisi võitlusi. Nad võivad olla ja ongi vahetevahel eksitoiminguete laadi. Kõige tavalisemad saatetoimingud on puht-mehaanilised, näit. mäng uuriketiga, leivakuulikeste voolimine, habeme silumine j. t., millega pealtvaataja silmale nähtavalt väljendame oma närvlikke ja teiselaadilisi meeleolusid. Ümiseminegi kannab tihti seda iseloomu.

Siia liiki kuulub ka mäng laulatussõrmusega, mida koguni näitlejad — nende seas kuulsaimana vasturnud Eleonora Duse — tarvivad oma väljendusvõimaluste rikastamiseks. Kui näeme kedagi sageli ebateadlikult mängivat oma sõrmusega, teda võtvat maha ja jälle sõrme panevat, siis on meil täieline õigus oletada, et selle isiku abielus pole kõik parimas korras. Vestitasku peidetud laulatussõrmus on igatlele tuttav. Samas mõttes võib saada saatetoiminguks sõrmuse kaotaminegi — psükoanalüüs kinnitab, et seegi protsess ei sünni „juhuslikult“ — meie kaotame ainult, mida — ebateadlikult — kaotada tahame! Paradoks, kuid ometi mitte.

Kaotamise juures, kui see on millegi hingelise liigutuse saatetoiminguks, ei ole huvitav ja paljutütleav ainult, mida, vaid samuti, kuhu kaotatakse. Too naisolevus, kes kaotas oma sõrmuse veidi enne laulatust väljakäigukohta, oli kindlasti oma eeltuleva elumuutuse ja melhe suhtes äärmiselt ebameelitalval arvamisel — muidu oleks ta endale „valinud“ teise, esteetilisema paiga abielu sümboli kaotamiseks!

Huvitavaks saatetoiminguks võib mõnikord olla unustaminegi. Ühest säärasest juhusest, kus unustamine on sama palhaendeline nagu sõrmuse kaotamine eelmises loos, jutustab professor Freud oma ju paar korda nimetatud raamatus — juhusest, mis talle edasi antud kui „väga naljakas“. Keegi daam läinud oma alles hiljuti abiellu astunud sõbrannaga tänaval. Äkki naernud sõbranna ja öelnud daamile: „Vaata, sealpool läheb herra L.“ Herra L. aga oli nooriku mees... Freud ütleb, et külmad judinad käinud üle ta selja, kui ta kuulnud, kuidas too olevus — ehk küll lühikeseks ajaks — unustanud, et „herra L.“ on tema enda mees. Millist õnne võis sealt küll oodata! Ja tõepoolest, paar läinudki varsi lahku.

Unustamine võib mõnikord väljendada muidki tundmusi. Freud jutustab samas raamatus õnnemängijast, kes ühel õhtul tõusnud laua tagant, jättes teiste õnnelikumate mängijate kätte viimase kui oma krossi, ja lahkunud saalist. Varsi peale tema äraminekut panid kaasmängijad tähele, et mees unustanud oma kohale prillid, taskurätiku ja tubakatoosi. Selle saatetoiminguga tahtis mees nagu väljendada oma jonnakat pahameelt: „Kui olete mind nii kui nii paljaks rõõvinud, siis võtke juba kõik!“

Kui lühidalt kokku võtta käesoleva artikli sisu, siis peame seda tegema järgmiselt:

Meie kõigi hinges on ikka midagi, peaasjalikult meie teadusele ebasümboollikku, mida meeeldi varjaksime nii teiste kui ka sageli eneste eest. Kuid see ei lähe meile korda, sest meie ise anname endid ära — seda teeb meie ebateadvus, vägev jõud, millega igatahes tuleb arvestada. Ebateadvus annab meid ära eksiia saatetoimingute läbi, mil kõigil teatava määrani on oma sümboolne tähendus. Ei ole meie hingeelus midagi „juhuslikku“ — meie kaotame koguni vaid seda, mida tõepoolest kaotada tahame. —

Arvan, et esimeseks korraks on küllalt pakutud seks, et äratada huvi psükoanalüüsi kui selle teaduse vastu, mis tõepoolest ainsana tungib inimhinge sügavamaisse ja pimedamaisse sügavusisse. Võib olla, on kellegi hinges tõusnud või tõusmas kahtluski siin kohal ettetoodu kohta — selle kahtluse püüame hajutada järgmisel korral.

Jacob Steinhardt.

„Noa ja tuvike“.

KHAN JA TEMA POEG.

M. GORKY jutustus. Eestind. J. K.

— Elas Krimmis khan Mossolaima el-Asvab ning oli temal poeg Tolaik Alhalla.

Nende sõnadega algas pime kerjus tatarlane, selga vastu puutüve toetates, vana legendi ning jutustaja ümber kivi varemeil — endise khani lossi jäänuseil — istus hulk kuulajaid heledais halates, mis olid tikitud kullaga. Oli õhtu ning päike vajus aeglaselt merre; tema punased kiired läbistasid roheline lehtmassi varemete ümber ning peatusid heledate laikudena kivil, mis kasvanud samblasse ning piiravasse väänkasvu. Tuul mängles vanade puude ladvus ning lehed sahisid, nagu nirisid õhus nägematud veeojad.

Pimeda kerjuse hääli oli nõrk ja värises ning tema kivilinenud nägu ei kajastanud oma kortses midagi, peale rahu; päheõpitud sõnad voolasid üksteise järele ning kuulajate ette kerkisid pildid läinud ajast, mis olid rikkad tundmusist.

— Vana oli khan, — kõneles pime, — kuid

naisi ta haaremis oli palju. Ja nad armastasid vanameest, sest temas oli küllalt jõudu, tema kallistused täis tuld, ning naised armastavad ainult seda, kes tuliselt mõistab kallistada, ehk ta küll hall on ning nägu täis kortse — jõus on ilu, mitte õrnas nahas ja palet punas.

Kõik armastasid khani, kuid tema armastas ainult kasakaneidu Dnjepri äärseist stepest ning kallistas teda meelsamini, kui kedagi teist haaremist, kus oli kolmsada naist mitmesuguseilt mailt ja nad kõik olid ilusad kui kevade lilled ja kõik nad elasid hästi. Palju maiusi lasi neile valmistada khan ja lubas neid allati, kui nad tahtsid, tantsida ja mängida...

Aga oma kasakaneidu kutsus ta sageli oma juure lossi; kust võis näha merd ja kus tema jaoks kõik oli, mida vajab naine, et olla rõõmus: maitsevaid toite, mitmesuguseid riideid, kulda, kalliskive, muusikat, haruldasi linde kaugeilt mailt ja armastaja khani tuliseid kallistusi. Selles lossis veetis khan temaga ter-

ved päevad, puhates oma eluraskusist, sest ta teadis, et poeg Alhalla tema riigi kuulsuse kõrgel hoiab, hulkudes hundina Vene stepes ning sealt alati tagasi tulles rikka saagi, uute naiste, uue kuulsusega, enda järel hirmu ja tuhka, surmukehi ja verd külvates.

Korra tuli Alhalla Venemaalt röövkäigult tagasi ja tema auks peeti suuri pidusid. Kõik poolsaare vürstid olid kokku tulnud; mängiti ja tantsiti, lasti noole vangidele silma, katsuti käe osavust ja uuesti joodi, kiites Alhalla vahvust ning khani riigi vägevust. Ning vana khan oli rõõmus oma poja kuulsuse pärast. Hea oli tal, vanamehel, oma kojas niisugust kangelast näha ja teada, et kui tema, vana khan, sureb, — siis riik jääb tugevaise kätesse.

Hea meel oli tal seda teada. Ja et näidata pojale oma suurt armastust, seepärast ta ütles kõigi vürstide ja küllaliste juuresolekul, klaasi kõrgele tõstes:

— Mu hea poeg Alhalla! Tänu Allahile ja kiidetud olgu tema prohveti nimi.

Ning kõik kooris kiitsid prohveti nime. Siis ütles khan:

— Suur on Allah! Veel minu elusügisel on ta minu noorust mu vahvas pojas uuesti tõusta lasknud; ja ma näen oma vanade silmiga, et kui vaob nende piirilt päikene ja kui ussid mu südant närvivad — siis elan ma edasi oma pojas! Suur on Allah ja Muhamed, tema tõsine prohvet! Tubli on mu poeg, kindel tema käsi, julge tema süda ja selge tema mõistus... Mis tahad sa oma isalt, Alhalla? Ütle, ja ma annan kõik, mida sa soovid...

Ja ei vaikinud veel vana khan, kui tõusis üles Tolaik Alhalla ning ütles silmade välgate, mis olid mustad kui meri öösel ja põlesid kui mäekotkal.

— Anna mulle kasakaneid, oo käskija isa.

Vaikis khan — vaikis vähe, ainult nii kaua, et suruda maha värinat südames, — ning siis ütles kindla ja valju häälega:

— Võta! Lõpetame pidu, ja sa pead ta saama.

Ja uuesti vaikisid.

Tuksatus korra vahva Alhalla süda, suurest rõõmusest särasid ta kotkasilmad; uhkelt tõusis ta üles ning lausus isale-khanile:

— Tean, mis sa mulle annad, isa. Tean seda. Olen sinu ori, — sinu poeg. Võta minu veri piisakaupa — kakskümmend surma tahan surra sinu eest.

— Ma ei vaja sinu elu! — ütles khan ning ta hamm pea, mida kroonisid paljud võidukäigud ning aastate hulk, langes jõuetult rinnale.

Varsi lõppes pidu ja mõlemad läksid vaikes lossist haaremi.

Öö oli pime, kuud ega tähti polenud näha, sest pilved katsid paksu vaibana taevast.

Kaua rändasid pimeduses isa ja poeg ja lausus viimaks khan el-Asvab:

— Päev päevalt kustub mu elu ja ikka nõrgemini tuikab minu vana süda, ikka vähemaks jääb tuli minu soontes. Minu elu valguseks ja soojuseks olid kasakaneiu kuumad kallistused... Ütle mulle, Tolaik, on ta sulle nii tarviline? Võta sada, võta kõik mu naised tema asemel.

Vaikis Tolaik Alhalla õhates.

— Kui palju on mulle veel päevi jäetud? Vähe siin maa peal... Minu elu viimane rõõm on tema, kasakaneid. Ta tunneb, armastab mind. Kes armastab mind, vanameest siis veel, kui teda ei ole, kes? Mitte keegi, mitte keegi, Alhalla!..

Vaikis Alhalla.

— Kuis elan ma veel, teades, et sina teda süleled, etta sind suudleb? Naise ees ei ole isa ega poega, Tolaik! Naise ees oleme meie kõik mehed, mu poeg! Rasked on mu viimased elupäevad... Avanegu ennem kõik mu vanad haavad kehas, Tolaik, ning nirstagu kõik mu vere; oh, kui ma seda ööd enam ei elaks!

Vaikis poeg... Vaikides seisatasid nad haaremi ees. Umberringi valitses pimedus, pilved rändasid taevas ning tuul sahistas puudes igavest laulu...

— Kaua armastan ma teda, isa... — ütles Alhalla tasa.

— Tean... tean ka, et ta sind ei armasta... — ütles khan.

— Mu süda lõhkeb, kui tema peale mõtlen.

— Ja mis võlub mu vana südant veel!

Ja uuesti nad vaikisid. Õhkas Alhalla.

— Õiged olid targa mulla sõnad, — mehele on naine alati piinaks: kui ta on ilus, siis äratub ta teistes soovi teda omandada, kuna meest armukadeduse piinad närvivad; on ta inetu, siis mees, vaadates teisi, kannatab kadeduse pärast; aga kui ta pole ilus ega inetu, — siis teeb mees teda ilusaks ja aru saades viimaks, et ta on eksinud, kannatab jälle — naise pärast...

— Tarkus pole rohi südamevalule... — ütles khan.

— Halastagem teineteise peale, isa...

Tõstis pea khan ning vaatas kurvast pojale otsa.

— Tapame ta... — ütles Tolaik.

— Sa armastad ennast rohkem kui mind ja teda, — lausus khan mõttes.

Otto Dill.

„Tiigrid.“

— Ja sina?

Ja uuesti vaikusid nad.

— Jah, ka mina, — ütles khan kurvalt. Mure oli ta lapseks teinud.

— Tapame?

— Ma ei või teda sinule anda, — ei või, — ütles khan.

— Ka mina ei või enam kannatada — kisu välja mu süda, või anna ta mulle...

Vaikus khan.

— Viskame ta kaljult merre.

— Viskame ta kaljult merre, — kordas khan poja sõnu, nagu kaja.

Ja nad astusid haaremi, kus kasakaneid toredal vaibal juba puhkas. Nad seisatasid tema ees ja vaatasid teda kaua. Vanal kханиl nirisesid pisarad silmist halli habemesse ja hiilgasid seal kui pärlid, aga poeg seisis silmade välgates ja kiristas hambaid, et kirge taltsutada. Viimaks äratas ta kasakaneiu. See ärkas ning ta õnal, roosal näol õitsesid silmad kui rukkililled. Ta ei märganud Alhallat ning ulatas oma huuled khanile.

— Suudle mind, vana kotkas!

— Tõuse üles... tule meiega, — ütles khan tasa.

Nüüd alles nägi ta Alhallat ning pisaraid oma vana kotka silmis ning — tark ta oli — mõistis kõik.

— Tulen, — ütles. — Tulen. Ei ühele, ega teisele? Nii otsustavad need, kel kindlad südamed. Tulen.

Ning vaikides läksid kõik kolm mere poole. Kitsast rada läksid, tuul sahisest tumedalt...

Õrn ta oli, väsis pea, kuid uhke oli — ei tahtnud kummalegi ütelda.

Ja kui khani poeg märkas, et ta neist maha jäi, küsis ta:

— Kas kardad?

Neiu silmad välkusid ja ta näitas oma verist jalga.

— Lase ma kannan sind! ütles Tolaik, kätt tema järele sirutades.

Kuid neid pani oma kätevaniku vana kotka kaela ümber. Khan võttis ta kätele, nagu sule ning neid, istudes tema kätel, painutas oksiteelt kõrvale, et need vanamehele silmi ei lööks. Kaua käisid nad ja juba kostis kaugelt

Jan Hus'i mälestussammas Praagas.

Sammas on mälestuspäeva puhul ehitud pargadega. Jan Hus oli Böömi reformaator, kes a. 1415 leidis märtrisurma tuliriidal.

mere mühin. Seal ütles Tolaik, kes nende taga käis, isale:

— Lase ma lähen ees, müüdu ei suuda ma keelduda sulle nuga kuklasse löömast.

— Mine. — Allah maksu sulle kätte, või halastagu sinu peale, tema tahtmine sündigu; — kuid mina, sinu isa, annan sulle andeks. Tean, mis tähendab armastada.

Nüüd paistis meri nende ees, all sügaval, must, ääretu. Tumedalt laulsid lained all, vastu kaljusid purumedes, ja pime oli seal, külm, öudne.

— Jumalaga! — ütles khan neitsit suudeldes.

— Jumalaga! — ütles Allahalla ning kumardus tema poole.

Neiu vaatas sinna, kus laulsid lained ja taganes vähe, käsi südamele surudes.

— Visake mu alla, — ütles.

Allhalla sirutas tema poole käed ning oigas, kuid khan võttis ta oma kätele, surus sü-

damele, suudles ning siis kõrgele õhku tõstes, heitis ta kaljult alla merre.

Seal vahutasid ning laulsid lained nii vägevast et kumbki ei kuulnud, kuis ta alla langes. Ei ühtki karjatust olnud kuulda. Khan langes kivile ja vaatas vaikides alla ning siis kaugusse, kus meri ühines pilviga, kus mühisedes ratsutasid lained; tuul mängis tema hallis habemes. Tolaik seisis tema kõrval, nagu kivi, liikumatult, vaikides ning kattis nägu kätega. Aeg kadus ning taevast ujusid üksteise järele pilved tuulest aetuna. Tumedad ja raske nad olid, nagu khani mõtted, kes seisis kõrgel kaljul.

— Lähme, isa, — ütles Tolaik.

— Oota, sosistas khan, — nagu midagi kuulates. Ja uuesti kadus tükk aega, kuna lained all laksusid ning tuul puudes sahistas.

— Lähme, isa...

— Oota veel...

Enam kui korra lausus Tolaik Allahalla:

— Lähme, isa.

Kuid khan ei liikunud paigalt, kus ta oma viimaste päevade rõõmu oli matnud.

Kuid kõigel on lõpp! — ta tõusis uhkena, käskivana, kortsutas kulme ja ütles tumedalt:

— Lähme...

Nad läksid, kuid varsi peatus khan.

— Miks ma lähen ja kuhu, Tolaik? — küsis ta pojalt. — Miks elan ma veel nüüd, kui tema mu elu oli? Vana olen ma, ei armasta mind enam keegi, ja kui sind keegi ei armasta, siis on elu mõttetu.

— Kuulsust ja rikkust on sul, isa...

— Anna mulle ainult tema suudlused, kõik muu võta endale. Kõik on elutu, ainult naise armastuses on elu. Pole armastust, — siis pole ka elu, vilets ta on; kurvad on inimese elupäevad. Ela hästi mu poeg, Allahi õnnistus hingaku sinu üle öösel kui ka päeval terve sinu eluaeg. — Ning pööras näo mere poole.

— Isa, — ütles Tolaik, — isa!... — Ning

ei saanud rohkem enam ütelda, sest võimatu on ütelda midagi inimesele, kellele surm vastu naeratab, midagi ei saa sa ütelda, mis talle armastuse elu vastu tagasi annaks.

— Lase mind...

— Allah...

— Ta teab.

Rutuliste sammudega astus khan kalju äärele ja viskus alla. Ei suutnud teda poeg peatada. Ja uuesti polnud midagi kuulda merele, — ei karjatust ega khani langemist. Ainult lained peksid kaljusid ja tuul ümises metsikuid viise.

Kaua vaatas alla Tolaik Alhalla, siis lausus:

— Oo Allah, anna ka mulle samasugune kindel süda!

Ning siis ta astus öö pimedusse...

Nii hukkus khan Mossolaima el-Asvab ja khaniks sai Krimmis Tolaik Alhalla...

MUINASMÄLESTUSI AMBLA KIHELKONNAST.

Korjanud matkamisel läbi Eesti JOH. J-RV.

Ambla kihelkonnas Järvemaal on rikkamaid muinasvarade peidupaiku. Ehkki ajahammas siin tublisti töötanud ja asjast huvitatud muinasvara kogujad siit vähe päevavalgele toonud, leidub mõndagi, mis Ambla kaugemast minevikust tunnistust annab. Juba kiriku, koolimajade, kui ka alevi asutamise ajalugu kõneleb oma lühikese ea peale vaatamata tõsiasjust, mis meie päevil tähelepanu väärivad. Eriti elavalt esineb siin kivikalmeid ja igasuguseid lahtiseid leidusi. Raudvarana leidub nimetatud kihelkonnas kabeli- ja linnamägesid, kiviriste ja pelgupaiku, mille kohta täpsemaid teateid on püütud koguda.

Ambla kiriku ja alevi tekkimislugu.

Praegune Ambla alevik samanimelise kirikuga asub Tapa raudteejaamast umbes 10 kilomeetrit loode pool jõe kaldal. Ümbrus on looduslikult võrdlemisi ilus. Samuti kannavad kõik aleviehitused uuema aja stiili ning tänavale on oma vastavad nimetused antud. Ambla kirik on ehitatud a. 1600, kui veel valitsemas oli katoliku usk. Tol ajal pidanud seal kaks katoliku preestrit rahvale Ladina keeles jutlust. Nimetatud kirik oli siis suureulatulisemaid Järvemaal, sest Väike-Maarja, Järva-Jaani ja Järva-Madise kirikud olnud kõik Ambla abikirikud. Praegu on neis igas iseseisvad kirikud. Algul kavatsatud kirik Prümblü küla juure ehitada, millist kohta prae-

gu rahvas „kirikuasemeks“ nimetab. Vanajutt härgadest, kes kirikuehitamisel oma tahtmise järele minna lastud ja kelle seisumajäämise kohale kirik ehitatud, näib siingi tuttav olevat. Kirik ehitati Roosna mõisa maale.

Kirikuplatsi piirab kolmest küljest Raka talu maa. Sel maa-alal on väikesed, poole vakamaa suurused tükid, mis praegu Pruuna ja Lehtse mõisa omad. Samal maa-alal leiduvad suuremad tükid kuuluvad Roosna ja Kuru mõisale. Nende tükkide kohta kõneleb kohalik rahvasuu ja üks Raka mõisa pärandajaist järgmist. Peale kiriku ehitamist andis Raka mõisa omanik loa ülaltähendatud mõisnikkudele nimetatud maatükkide peale kuure ehitada, kuhu kutsarid jumalateenistuse ajal palavate ilmudega oma hobused võisid varjule ajada. Hiljem ehitatud mõisnikud nende kuuride juure toad, kus inimesed külma ilmaga võisid soojendamaks käia. Teekäijate elavat tarvitamist kasutades, asutanud mõisnikud sinna kõrtsid. Üldse asetses kiriku ümber tol ajal viis kõrtsi, nimelt Lehtse, Pruuna, Kuru, Roosna ja Amblas asuv Udu kõrts, millest viimane kõige kauem püsinud.

Ajal, mil Udu kõrts kiriku juures elavaks kooskäigu kohaks oli, hakkas Raka mõisa omanik Niemann kõrtsi lähedusse maju ehitama. Siit peale algab Ambla aleviku ajalugu 1879. aastaga. Peale Niemanni algasid ka teised majade ehitamist kiriku ümber. Tol ajal

Ambla alev.

olj Ambla veel väga saksastatud ja elanikud erinevatesse klassidesse jaotatud. Dr. M. Veske, kes kunagi Amblas pulmas olles kohalikkude elanikkudega kokku puutus, püüdis tähendatud klassivaheid tunduvalt pehmenendada, kust peale sakslaste ja eestlaste vahekorid viimaste huvides oma tooni muutis. Edasi kõneldakse, et sõbrad dr. Vesket Tapale saatnud, millisel teel Veske inspireerituna „Kas tunned maad, mis Peipsi rannal...“ hakanud deklameerima. Hiljem ilmunud see kõikjal tuntud laul trükkis.

Praegu on, nagu algul tähendasin, Ambla oma nooruse peale vaatamata üks suuremaid ja kenamaid alevaid Põhja-Eestis.

A. 1834 alustati Ambla kihelkonnas perekonnanimede panemist.

Esimene vallakool asutati 1820. a. Jootmal. Peale nimetatud kooli asutamise on 10 aasta jooksul igasse valda lugemisõpetuse koolid asutatud. Nende „koolide“ õpetajad mõistsid vaevast viisi lugeda, mõned isegi kirjutada. Kes kirjutada mõistsid, need õpetasid lastele kirjutamist liiva peal. Sageli peeti seesuguseid kooli ka kõrtsides. Õpilaste osavõtt koolidest olj imekspandavalt elav. Koolides tunniplaan ei olnud. Teatavaid õppeaineid õpetati päevade järele. Ühel päeval õpetati vee-

rimist, teisel laulmist, kolmandanal kirjutamist jne. A. 1874 asutati Ambla alevikku ka kihelkonnakool.

Praegu töötab Amblas peale kõrgemate algkoolide ka reaalgümnaasium.

Kivikalmed.

Ambla vallas, Kolli talu põllu sees, Amblast Madise poole minnes, paremat kätt maantee ääres on kivikalme. Kujult on ta ümmargune, läbimõõduga 23 meetrit. Praegu osalt kividega täidetud. Koht kündmatu.

Teine seesugune leidub Tamsalu mõisa põllu sees hommikupool mõisat metsa veerul, maantee ääres. Kalme on 54 sammu pikk ja 20 lai, kuna lõunapoolt osast muist ära on lõhutud. Kivid on kalmele hunnikusse laotult aiaks tehtud. Samal kohal, mõisast hommikupool, maanteest $\frac{1}{2}$ versta lõunapool, on lepastikuga kaetud koht, kust palju surnuluid leitud.

Prümblis, Sepa talu maa sees asub taas kivikalme, kus väljaspool $1\frac{1}{2}$ jala kõrgune neljanurgeline paekivist müür ehitatud, mis raudkividega täidetud. Lõunapoolt lähevad trepisarnased astmed sisse. Lähedusest leitud vanu rahasid ja inimeste luid.

Prümblis, Mardi talu põllus on asetsenud

Ambla alev ja jõgi suure vee ajal.

enne paekivist kast, mis pealt laia paekiviga kaetud. Seal kastis olnud inimese luud, kuna nelja inimese luud selle ümber asetatud. Kohalt on leitud kivist helmi ja tuhaga täidetud karp. Kõik leitud asjad on kaduma läinud. Kalmekoht on üles kiintud.

Linnamäed ja pelgupaigad.

Nõmkiüla vallamajast 1½ kilom. põhja-hornikupoole, kuusemetsa tihnikus on pelgukoobas, kus vanasti sõjaajal naisi ja lapsi peidus hoitud. Koopa viib mitu käiku, mis nüüd aga kõik kinni aetud. Koobas sisaldab endas kaks ühendusesolevat kambrikest, millest esimesse kitsa käigu läbi allapoole pääseb. Üks tubadest on 1 süld üht- ja 1½ sülda teistpidi lai.

1 km. Ambla kirikust Roosna mõisa maa sees asub Vällamägi, kus vanal ajal kurjategijaid üles poodud.

Vene „Järvesaar“ asub põhjapoolsel järve kaldal, sooga ümberpiiratuult. See on võrdlemisi järsk ja kõrge mägi, mis lõunast põhjapoole suundub. Mägi on lepametsaga kaetud. Rootsi sõja ajal olnud eestlased „Järvesaarel“ peidus. Lapse nutu häält kuuldes tulnud venelased peidupaiga juure. Et eestlased arvulise ülekaalu moodustasid, siis piirati venelased sisse, kes hiljem järve uppusid. Siit peale nimetatakse järve ka „Venejärveks“. Aegade kestel on järv tublisti kokku kuivanud. Juba lähedale kaevetud kraavide mõjul alanes vesi 2 jala võrra. Järvest on leitud mõõku ja jalaraudu. Kalkskümmend aastat tagasi näinud keegi 20—30 sammu lõunapoolsest järve kaldast eemal soomaas mingit pikergust raudasja. Seda üles tõsta tahtes, vajunud see sügavasse maasse.

Läste külas, Miku talu krundis on keset sood saar, mida „Pälgisaares“ nimetatakse. Endast on see ümmargune, metsaga kaetud mägi, mille juurest tee läbi soo Lehtse jõe poole

suundub. Saarel asub hiiekivi, milline juba samblaga peaaegu kinni kasvanud. Kohalik rahvas nimetab sedagi kohta vanaks pelgupaigaks. Samasugune pelgupaik asub ka Võhma saarel, Piltri talu piirides. Seal näib olevat vanu hauakohti, sest kaevates tuleb sageli nähtavale inimeste luud.

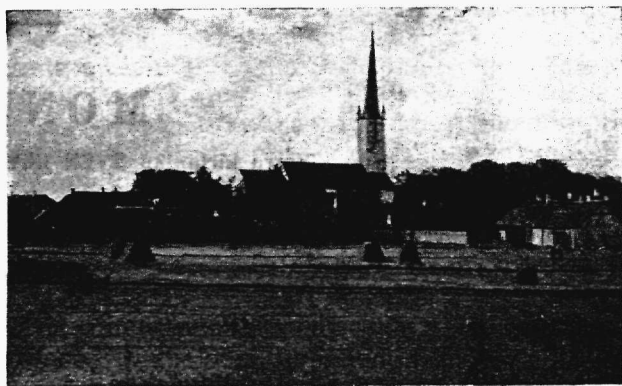
Kabelimäed.

Käreвете mõisas, 23 m. mõisa tallist lõunapool on praegu kabelimäe ase. Endast kujutab see ümmargust küngast, mille kõrgus 1,7 meetrit ja läbimõõt 7,5 m. Keskest on küngas vähe sisse langenud. Rahva jutu järele on sinna koopasse keegi kindral maetud. Mõnikümmend aastat tagasi on trepiastmed koopasse viinud. Nüüd on koopa esik kinni aetud ning künkal kasvab ilus kask.

Roosna mõisa põllul, ⅓ kilom. mõisast õhtupool, asub teine sarnane kabelimägi. Lähedalolevat metsa nimetatakse kabelimäe järele praegu kabelikuusikuks. Kohalikud elanikud kõnelevad, et ses metsas olevat sageli imelikke hääli kuulda. Ka leidunud seal mingisugune oigav luu. Poolteise jala sügavuselt sest mäest on palju inimluud välja tulnud.

Kiviristid.

Üle kihelkonna on korda läinud umbes kümnes erinevas kohas kiviriste leida. Teatavaist oleks nimetada Nõmkiüla vallas, Kruusimäe talu põllus asuv kivirist, mis talust umbes 50 sülda lõuna-lääne sihis eemal. Kõnelatakse, et sinna keegi kindral olevat maetud. Karkuse külast, Maarjapuumäest on leitud kivist rist. Läpi külas, Otsa krundi aias oli ennemalt hallikas rist. Peremees, selle risti ära võtnud, ei olevat õil enam rahu saanud. Rahutuse põhjusi teada saades, asetanud mõisaomanik sinna uue malmist risti. Viimane on

Ambla kirik.

praegugi alles. Raka mõisa metsas olnud alles hiljuti 4 kiviristi. Koht on mõisast 1½ kilomeetrit põhja-õhtu pool. Metsa põlluks tehakse on kõik ristid hävitatud. Ambla ja Raka mõisa vahel on praegugi veel 3 kiviristi. Raka mõisast 300 sammu põhja-õhtu sihis leidub väljal kivist rist. Samasugune asub Koigi mõisa läheduses. Suuga mõisa põllul on praegu liivamägi, millel vanasti kivist rist seisnud. Seal on leitud rahasid, sõrmuseid, igasugu vaskasju ning inimeste luid. Kuhu väärtuslikumad asjad jäänud, pole teada. Kõrve allika talu põllul, Oja külas, on olnud enne kaks kiviristi. Samalt kohalt on leitud kahepangeline katel vaskrahadega ning odasid ja mõõku. Leitud asjade hilisemast saatusest pole midagi teada. Hulk kiviriste on asunud enamail eegadel Aegviidu ja Tallinna vahelise raudtee läheduses — 3 kilom. Aegviidu jaamast eemal. Nüüd on sinna vaid üks poolik rist järele jäänud.

Tähendatud ristid kõnelevad kõik kaugemast minevikust. Igaga on seotud mingisugune matuselugu. Alalejäänud ristidest leidub vaid mõnele lähemaid teateid, kelle hauale rist püstitatud, kuid suuremal osal on see mõistatuseks jäänud. Loomulikult on needki teatavate suurte isikute haudade tunnusemärgiks. Huvitav on aga nende juures veel see, et mitmel pool väärtuslikke rahasid, sõrmuseid j. m. on leitud. Tõenäolisena tundub, et isikud ühes varandusega on maetud. Et aga just ristide juurest sõjariistu leitud, siis on paljude maetutega kui sõjaväelastega tegemist. Pealegi on Ambla kihelkonnas sageli olnud sõdu.

Lahtised leiud kihelkonnast.

Lõpuks väärivad tähelepanu igasugused üldised juhuslikud leiud. Nende nimestikus on mõnedki haruldased asjad. Huvitavaid sala-

päraseid mägesid on Oru mõisa Vallimäe krundis asuv Vallimägi. Seda on tihti uuritud, selles kaevamisi ette võetud, ent kõik on jäänud tagajärjeta. Mägi ise on kaetud segametsa võsastikuga. Tipult laialdane avar vaade igas sihis. Maastik ümberkaudu künkeline. Lääne sihis on mägi terrassidena alanev, milles inimeste kätetööd võib lugeda. Üldse 7 astet. Ülemisel terrassil on koopa kuhu. Seal on leitud püütud kaevata, kuid alati on vastu tulnud paas. Rahva jutu järele on mäe ümber vanasti kullaaugud põlenud. Hiljuti leidnud keegi mäe lähedalt põllu seest metallist võrukese, milline aga kaduma läinud. Loodetavasti leidub selles mäes palju muinasvaresid.

Lääne talus (Läste külas) kraavikaevamise juures on leitud vaskjalgraud, raudkirves ja ketid. Neist alal vaid üks jalgraud.

Odasid on leitud Rebase talu põllust, Lehtse valla piiridest. Vene järvest on leitud mõõku ja igasugu raudasju. Ambla vallast, Kolli talust on leitud põldu kündes õhukesi hõberahasid. Palju väärtuslikke asju on leitud Kuru küla soost. Muuseas on seal leitud kuldrahasid ja kuldkäevõru. Umbes 40 aastat tagasi leiti veel kilukarbi suuruses nõus hõbe-pärleid ja sõrmuseid. Viimased on Ambla poltseisse ära antud. Tapa koolimaja juures olevast männimäest kaevati hiljuti välja hobuste valjaste raudu ning vaskrõngaid. Kõik on kaduma läinud. Vanu hõberahasid on leitud Prümli ja Raka mõisa rajalt kiviaiast. 1921. a. leiti Oja külas kuivakslastud järve põhjast kiindmise ajal kaks raudvõru. Sama koha lähedusest saviaugust on leitud ümmargune malmist suurtükkikuul.

Muistne sõjalaager asunud praeguses Jäenda pooljaamas. Seal on sageli ülalnimetatud Vallimäele märki lastud. Märklauad püstitatud terrassidele.

MONTROSE.

Norra kirjaniku SVEN ELVESTAD'i roman. Eestind. E. J.

14

XXIX.

Vicomte.

Üks mees umbes kolmekümne-aastane, väikesekasvuline, kõhn, tume ja elegant, peaaegu kekslikult riides, astus salapolitsei kontori.

Oli kell kaheksa õhtul.

„Eile õhtust saadik olen teid otsinud, mu

armas vicomte*),“ ütles Asbjörn Krag, „pagana päralt, kus olete olnud?“

Vicomte istus kõvale politseisohvale ilmega, nagu vajuks ta Türgi diivanile, ise kõigest jõust haigutust alla surudes.

„Ma olen väga väsinud,“ ütles ta.

*) Vicomte — Prantsuse aadeliaste paruni ja krahvi (comte) vahel.

Olümpia mängude avamine.

Sportlased vannet andmas rüütellikuks võitlemiseks. Autoolil vannet ette kandmas Prantsuse atleet Geo André.

Krag jäi seisma ta ette ja vaatlles teda humoristliku läikega silmis.

„Ma kardan, teie võtate oma ülesannet liig tõsiselt,“ ütles ta. „Kui teie nõnda jätkate, ei suuda teie kaua vastu panna. Eile peale lõunat kell kuus olete kodust lahkunud, ning ma oletan, teie tulete otsekohe tantsusaalist.“

„Ümberpöördukt, armas sõber,“ ütles vicomte, „ma tulen otse kodunt. Ma heitsin täna peale lõunat kell viis magama, võite ise arvata, et ma kõigest kaks ja pool tundi olen maganud. Olen tõesti õige väsinud, saan aga varsti üsna ärksaks, iseäranis“, lisas ta ehmunult, „kui ma midagi tööd saan.“

Siin on tarvis vahele pista märkus, mis ülesanne oli mehel, keda Krag nimetas vicomte'iks.

Võib olla, oli ta vicomte, võib olla ka mitte. Politsei tundis teda aga ainult selle nime all. Ta paistis välja oma suursugususega, veel rohkem aga kergemeelsusega; tema esitusarved administratsioonile saatsid laekahoidja meeleheitele. Et ta oli aga lõbus ja armastusvääriline inimene, sallisid teda kõik heameelega ning kohtlesid teda pool kannatlikult, pool humoristlikult — nagu ikka koheldakse virku,

edevaid poisse. Samal ajal aga austati teda ka, sest ta polnud mitte ükski kergemeelne, vaid ka julge ning kaval. Mitu korda oli ta osutanud politseile suuri teeneid. Teda tarvitati sarnaseil juhtuseil, kus vajati mitte jõudu, vaid painduvat, eleganti olevust. Klubis, kus keegi ei aimanud, et ta kuulus politseile, käis ta iseteadvalt sisse ja välja; liikus rõõmsalt boheemkonna voolus, kus teda peeti kujuriks, ja pool-suursugu ilmas oli ta oma lõbusa tuju ning kerge ülalpidamise pärast kõikide lemmik. Tal oli mitu nime: politseis nimetati teda vicomte'iks, kunstnikkude ringkonnis lihtsalt Pol ja see nimi järgnes talle tantsusaalidesse ja öökabareedesse; klubis tunti teda nime all de Blondel. Kõlab naljakas, vastab aga siiski tõeale, et ta neile, kes tundis teda ainult pealiskaudselt, polnud kellegi mõistatus. Klubis noor aadeli-mehe, boheemkonnas algav kunstnik, kellel raha taskus, tantsusaalis noor elumees. Neile aga, kes teda lähemalt tundsid, oli ta mõistatus. Kui salajane politseiametnik teenis ta hästi ja sai rikkalikku esitusraha, kuid teati siiski, et ta eraelus neelab palju suuremaid summasid kui ta teenistus võis sisse tuua.

Keller ütles talle kord:

„Minu armas vicomte, mispärast teete en-

dale sarnaseid ebamugavusi. Teie võiksite ju mureta elada ise oma varandusest."

Selle peale vastas vicomte:

„Teie ei aima kui kole igav on lõbutseda“.

Teataval määral võis sellepärast oletada, et vicomte oli astunud politsei teenistusse selleks, et aega surnuks lüüa. Tema elu eriline ülesanne näis olevat igavusest võitu saada ning sealjuures oli ta läbi jooksnud kõigi lõbude ja aja viidete astmestiku, kuni oli jõudnud veendumusele, et lõbu ise oli talle elutüdumise allikaks. Ja seepärast oli ta otsinud teisi sensatsioonide. Töö oli talle tükk aega uudishuvi pakkunud, kuni ta selle kõrgema pinge oli leidnud etterehkendamatus, erkusid ärritavas politsei tegevuses. Selle mehega pidas Krag nüüd läbirääkimisi. Vicomte istus kokkuvajunult kevadmantlis ja kõigutas oma läikivat lakksaabast, kuna ta kuulas Kragi seletusi. Ta silmad olid pool kinni, juuksed kleepisid niiskelt otsa külge; sel hetkel, kus ta näis pool magavat, paistis, et ta, hoolimata oma noorusest, oli purustatud elutüdumusest.

„Kui ma teid õieti mõistan,“ ütles ta, „siis pean Doorat „Paabulimust“ otsima. Hu, ma tunnen teda, ta joob nagu käsn ja kriiskab neetud viisil.“

„Sellega peate juba leppima.“

„Seda ma ka teen. Muide, kas teie pole märganud, et kõikide kurikalduvustega naiste nimed on Doora? Miks ei ole nende nimed Cäcilia? Julgen oletada, et vanemad, kes oma lapsele nimeks panevad Doora, ranga vastutuse enda peale võtavad. Kui minul kunagi peaks tütar olema, nimetan ta Cäcilia. Sellega olen teinud, mis seisab inimese võimuses, et teda kurja tee eest hoida.“

Täna õhtul pean siis Doorale armastust avaldama. Jumal, kuidas see teda õnnestab! Enne aga lähen Grand Hotelli tuju tõstmiseks õhtust sööma, joon vahuveini, ühe vana konjaku kohviga, üks või kaks whiskyt julgustuseks ning rammuks. Siis ruttan Doora juure.“

„Ärge sellejuures raha peale mõtelge.“

Pol tõstis väsinult silmad.

„Selleks pole mul arvatavasti ka vist aega. Doora annab mulle küllalt mõelda. Raha peale mõtleb harilikult Doora.“

„Ärge unustage aga, et ta sõber, muinasjutuluuletaja, on suur ja kardetav roimar, keda meie tahame kätte saada. Doora läbi.“

Pol oli nähtavasti juba süvenenud oma eelarvetesse. Pool-endale ütles ta:

„Ma oletan, et Hans Christiani ei ole lokaalis. Tüdrukute õiged sõbrad ei armasta viibida õhtustel lõbutsemistel. Ta heljub tagaseinas. Ikka jälle kuuldaakse ta häält majas, nagu äh-

vardavat kõminat seinaga tagant. Ma etendan joobnu, täiesti joobnu osa, ehk see küll on väsitav. Siis Dooraga koju, vahuveini võtame ühes. Kinnine auto, ei, parem lahtine, bravo. Siis jään ma sohvale magama ja Doora kobab mind katseks. Ma kargan üles ja tõstan kole-dat kisa, ähvardav, toores mehehäääl seinaga. Mina ei alistu, kalkan Doorale vahuveini pähe, Doora karjub. Uks kistakse lahti ja muinasjutuluuletaja tormab sisse. Mina mängin mõistusetu joobnu osa, mind visatakse trepist alla ja jõuan tänavale, kus ma katsun joosta mõne kordniku eest, kes mu kinni võtavad. Mina näitan aga kibedalt üht vale majanumbrit, kuna Doora ja ta muinasjutuluuletaja seisavad kardina taga ja naeravad endid surnuks. Poole tunni pärast viiakse mind politseisse, kus ma korraga muutun kaineks ja teile ütlen: Armas Krag, aadress on Pelikani tän. 32. Katseks.“

Krag kloppis talle julgustavalt õlale.

„Just nii,“ ütles ta, „teie tunnete oma asja, nagu papp issameiet.“

„A—g—a,“ pomises Pol ja langetas mõttes pea, „on ju ka võimalik, et Doora armub minusse, see poleks siis mitte — bravo.“

Jänsku tõusis ta püsti.

„Igatahes viskan end üle pea asjasse. Ütelge mulle ainult igaks juhtumiseks üht: Kas olete teie läheduses?“

„Võimalust mööda,“ vastas Krag.

„Sellega lahkun ma.“

See sündis aga, et Keller tormas tuppa ja avaldas ootamatu uudise, et vangistatu Arnold Singer avaldanud soovi temale pihtida.

XXX.

Otsuse eel.

Keller teatas seda võidurõõmsa näoga ning tema selja taga seisis vanglavaht kõliseva võtmepuntraga. Vanglavaht noogutas pead.

„Jah, see on õige,“ ütles ta. „Ma toon arreteeritu number 42 poolt terviseid ja ta tahaks heameelega tunnistada. Viimaste päevade jooksul on ta olnud vaikne ja iseendas, nähtavasti kahetseb ta ning tahab kergendada oma südametunnistust.“

„Miks ei lähe teie sellega kohtu-uuriija juure?“ küsis Krag.

„Sest et ta kohtu ees ei taha tunnistada, vaid oma kongis.“

„Aga preestritele?“

„Ta ei taha ühegi preestriga rääkida.“

„Miks siis aga just Keller?“ küsis Krag edasi. See teade oli teda väga üllatanud.

Eesti spordimeeskond olümpia mängudel.

Paremal kolonel Junkur (X), Eesti esitaja olümpiamängudel. Plakaati rahvuse nimetusega hoiab H. Tammer.

„Muidugi, et ta on mind liikanud usaldama,“ lausus Keller kaunis uhkelt.

Vanglavaht lisas:

„Vang on tungivalt soovinud herra Kellerile pihitada.“

„Tundis ta teda ehk?“

„Ei, ta ütles ainult, et ta tahaks rääkida salapolitseinikuga kollases hakiülkonnas.“

Krag vaatles Kellerit, kes kandis kaitsevärviist kollakaspruuni ülikonda, mis oli palavaga väga praktiline. Tema ise, Krag, kandis harilikku musta ülikonda. Eksitust ei võinud olla. Singer oli mõelnud Kellerit.

Keller naeris väljakutsuvalt.

„Teie olete küll üllatunud, eks ole, armas sõber,“ ütles ta.

„Ei milgi tingimisel,“ vastas Krag, „ma pole iial hämmastunud, kui juhtub midagi ebarahulikku. Ma olen alati ette valmistatud üllatustele.“

„Ma näen juba ajalehti homme hommikul enda ees,“ jätkas Keller samal nookkival toonil. „Arreteeritu on eile täielikult tunnistanud tublile salapolitseinikule Siirius D. Kellerile — kas ei kõla see hästi? Sellisel on alati soodus mõju kõrgenduseks teenistuses. Aga tõsiselt öeldud, Krag, see on ainult nali minust. Ma tean ju, milline tähtis osa tööd ses asjas kuulub teile. Teie peate mind ka vanglasse saatma... Aga kuradi päralt, miks vahite mind siis nõnda?“

Asbjörn Krag vaatles oma ametivenda pealaest jalatallani, agaralt uurides, nagu oleks ta korraga leidnud temas midagi omapärast.

„Mulle tõrkab esimest korda silma,“ ütles ta, „kui põhjalikult meie erinevad üksteisest. Mina olen suur, kõhn ja soomeline nagu mägedesse ronija, teie olete keskmise kasvuga ja tugevate lihastega, nagu moodne spordimees. See ülikond sobib teile hästi. Teie

peaksite alati selles käima. Vähemalt sel aastajal. Päike põletab juba nagu kesksuvel.“

„Tulise pihta, mida peab see tähendama?“ hüüdis Keller pahaselt ja kortsutas otsaesist. „Kas heidate minu üle nalja?“

„Koguni mitte,“ vastas Krag ja ulatas talle käe. „Mul on viisiks tühja lobiseda seal, kus ma mõtlen hoopis midagi muud.“

„Kas tahate mind vanglasse saata?“

„Ma saadan teid, et näha, kuidas mind välja visatakse.“

„Kes?“

„Vang.“

„Kuidas julgeb arreteeritu teid välja visata?“

„Kui vang ütleb, et ta suud lahti ei tee nii kaua kui mina juures olen, siis nimetan seda pehmelt väljaviskamiseks.“

„Seda saame näha.“

„Sel põhjusel lähen ühes.“

Pol tõusis püsti.

„Kui ma õieti mõistan,“ ütles ta, „siis on minu sõjakäik nüüd üleaarune.“

„Ümberpöördukt,“ ütles Krag, „see on nüüd õieti tarvilik.“

„Hea, siis on aeg, et ma kaon.“

Ta võttis oma rahatasku, luges suuri rahasid ja ümises rahuldatult.

„Et ma välja lähen endalt varastada laskma,“ ütles ta, „soovin ma viisakat summat lasta varastada. Ma olen aumees.“

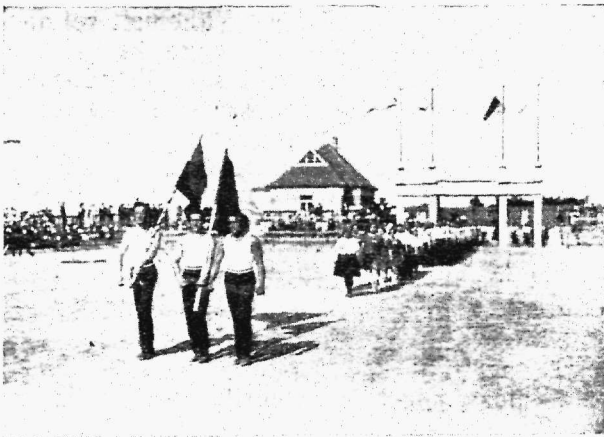
Krag astus akna juure, et näha autos ära sõitvat Poli. Saledalt ja elegandilt toetus ta autonurka. Siis sõitis minema.

Enne kui salapolitseinikud läksid vangla, küsis Krag:

„Olete lugenud raporti vanglanäo üle?“

„Georgesi üle, jah. Pean tunnustama, et ma harva olen olnud nii üllatunud. See ei too meid lahendusele ju sammugi lähemale. Georgesi lugu on hoopis ise asi, kättemaksmine, millel pole midagi tegemist Montrose looga.“

„Üsna õige,“ vastas Krag, „ja just sarnased juhtumised teevad kõige lihtsama asja läbitungimata saladuslikuks. Pärast Georgesi tunnustust olen tema andmed põhjalikult läbi uurinud ning olen need kõik leidnud õiged olevat. Õieti oli mul juba siis, kui sain vangladirektorilt kirja, kus mainiti Charlie alatut äraandmist ja Georgesi asja õnnetut juurdlemist, kindel tunne, et Georgesil pole mingit tegemist Montrose looga. Montrose ja Georgesi lood on lihtsalt juhuslikult ristati läinud. Oleksime välja läinud sellelt vaatepunktilt, et nende kahe asja vahel on ühtekuuluvus, siis poleks meie iialgi leidnud selle saladuse põhja. Juhuslikult saime Charlie läbi ühendusse Mont-

„Sokoli“ mängud Praagas

5. juulil s. a. Mängudest osavõtjad mänguplatsile sisse marsimas.

rose looga, sest et ta elab Husariteel 28 ja on Arnold Singeri sugulane. Georges oleks sama hästi võinud kätte maksa mõnele teisele ning sarnasel korral poleks see täitsa kõrvaline kättemaks ial meie oletustega ristati läinud.“

„Sarnasel viisil,“ arvas Keller tusaselt, „võib kergelt juhtuda, et ka teised liikmed sulavad juurdlusel mitmesse ossa, millel midagi tegemist pole üksteisega. Vast on meil siin tegemist mitte ühe, vaid mitme asjaga, mis täitsa juhuslikult on üksteisega läbi põimunud.“

„Seda usun ma väevalt,“ vastas Krag, „sest kõike muud võib otsekohe siduda traagilise öoga abt Montrose aias. Muide, kuigi Georges'i asi meisse otsekohe ei puutu, siis seab ta tunnistus meile ometi, miks Charliel nii rutt oli ära sõita. Ta aimas, et tasuja on teel. Ta pidi raha saama, et veel samal ööl ära reisida. Aga ma olen rõõmus, et oleme eraldanud Georges'i asja, sest sarnasel viisil saab sõlme lahendamine meile kergemaks.“

„Kergemaks,“ hüüdis Keller hämmastunult. „Arnold Singeri tunnistuse läbi saavad ometi lootuse järele kõik mõistatused teelt koristatud.“

„Teie arvate,“ vastas Krag. „Noh, saame näha, mis tal on ütelda.“

Sallapolitseinikud said vanglavahilt võtmed ja seisis mõne minuti pärast Arnold Singeri kongis.

Mõlemad vangistamise päevad olid aiatöölist väljapaistvalt muutnud. Ta oli kõhnemaks jäänud ja silmad lamasid sügavas augus. Need

silmad aga hiilgasid ikka veel rahuliku, võimsa läikega. Krag tundis ikka end kõjdetud sellest pilgust, mis oli läbitungiv, üleolev, valvas. Sarnased silmad, mõtles Krag, kuuluvad tahtejõulisele ning ligipääsmatule inimesele. Samuti nagu läinud korral, kui Krag siin käis, lamas ta koikal, käed vaheliti pea all. Tema ees põrandal seisis söök, mida ta polnud puudutanud.

„Miks teie ei söö?“ küsis Krag.

„Sest et ma olen haige,“ vastas Arnold Singer.

„Olete soovi avaldanud tunnistada?“

„Jah.“

„Miks ei taha teie kohtu ette ilmuda?“

„Sest et ma ei suuda kannatada kõiki rumalaid uudishimulisi silmi enda peale pöördukt.“

„On teil midagi selle vastu, et ka mina kuulen, mida teil on ütelda?“

„Seni, kui teie siin olete, ei ütle ma ainatki sõna. Usaldatakse ju ainult üht inimest.“

„Ja teie ei soovi, et mina oleksin see inimene?“

Vene „Sokoli“ mängud Praagas

5. juulil s. a. Ringmäng (Horovod).

„Ei, ma tahan usaldada seda herrat. Kuidas on teie nimi? Keller, ilus. Teile tahan ma avalduda. See on ju ainuke, mis mul veel vaba on, eks ole, seda valida, keda ma tahan usaldada.“

Ta vaatas külmalt ja eemaletõukavalt Kragile otsa.

„Jumalaga, mu herra,“ ütles ta.

(Järgneb.)

ÕNNETÕOTAV VAATLEMINE.

RABINDRANATH TAGORE. Eestind. E. J—i.

Kantitschandra oli veel noor, kuid peale abikaasa surma ei otsinud ta omale teist kaast, vaid andus tervenisti oma jahikirele. Ta oli kasvult pikk ning sihvakas, painduv ning kädev, tema pilk oli terav, käsi ei värähelenud ilmiski õigest sihist. Riieus tema maamehena ja tema seltsilised olid kuulus jõumees Hira Singh, laulja Khan Saheb, Mian Saheb, Tschakkanlal ja paljud teised. Tähtsusetuist saatjaist polnud tal ilmiski puudus.

Agrahayan(i*) kuul pidas Kanti mõningate oma seltsilistega Naidighi soo ümbruses jahti. Nad olid paatides ja terve vägi teenreid, samuti lootsikutes, täitis supeluskohti. Küla-naistel oli pea võimatu ujuda ning vett tuua. Terve päev värises maa ning vesi püssipaukudest ja õhtuti peletas une jahimeeste muusika.

Kui Kant ühel hommikul oma paadis istus ja püssi puhastas, heitus ta äkki nagu mõne metspari kisast. Pilgu tõstes, nägi ta külatüdrukut, kes kaks vaglet parti kaenlas hoidis ja veele lähenes. Väike jõgi seisis liikumatult, sest väänkasvud takistasid tema jooksu. Tütarlaps aetas linnud vette ning jäi ise kartlikult valvama. Hüütu põhjuseks oli tal kahtlemata jahimeeste lähedus, mitte partide metsikus.

Tütarlapse ilu oli haruldaselt värske ning puutumatu, nagu oleks ta just praegu Vischvakarmani**) meistritoast välja tulnud. Tema vanadust oli raske kindlaks teha. Keha näis tal peaaegu mõne naise omana, kuid näol oli niisugune puhas lapselik ilme, nagu poleks ilma muljed tema hingesse ainustki jälge jätnud. Ta ei aimanud vist isegi, et ta juba neitsilikkuse läveni oli jõudnud.

Kanti oli lakanud oma püssi puhastamast. Nagu mõnest nõidusest võlutud istus ta seal. Sarnast nagu poleks ta kunagi arvanud leidvat niisugusest paigast. Kuid siiski harmoneeris see rohkem selle ümbrusega, kui mõne lossi toredusega. Õiepunng on alati kaunim oksal kui vaasis. Õitsev pilliroog sätendas sügiskastes ja hommikpäikeses, ning selles raamis näis vaimustatud Kantile see värske, puhas lapsenägu kui mõni püha templipilt. Kuna ta veel tema vaatlemisse oli süvenenud, taandus äkki ehmunud tüdruk ja valu pärast nagu karjatades haaras ta ruttu pardid veest ning peitis nad oma rinnale. Järgmisel hetkel oli ta jõeveerelt läinud ja lähedasse

bambustihnikusse kadunud. Ringi vaadates nägi Kanti üht oma meestest, kes laadimata püssiga parte sihtis. Ta kargas jalamaid selle juure ning andis talle laksuva kõrvahoobi. Kohkunud naljataja pidi oma nalja maas lõpetama. Kanti aga hakkas uuesti oma püssi puhastama.

Kuid uudishimu ei annud talle siiski rahu, vaid ajas teda tihnikusse, kuhu ta nägi kaduvat tütarlast. Kui ta ennast oksade rägastikust läbi oli poetanud, oli ta taluõue sattunud, mis peremehe jõukusest selget pilti pakkus. Ühel pool seisis rida küüne kuulitaoliste õlgkatustega, teiselpool puhtalhoitud lehmalaud, mille lõpus jubuubipõõsas kasvas. Selle põõsa all istus tütarlaps, keda ta hommikul näinud, ja nuuksus, haavatud tuid süles hoides, kelle nokka ta oma niiskest nüstist mõnda piiska vett püüdis tilgutada. Üks hall kass oli oma esikäpad tema põlvedele toetanud ja vaatles aplalt lindu. Vahete-vahel, kui kass hädas värisevale linnule liig lähedale tungis, ajas tütarlaps ta hoiatava löögiga ninale vanale asemele tagasi.

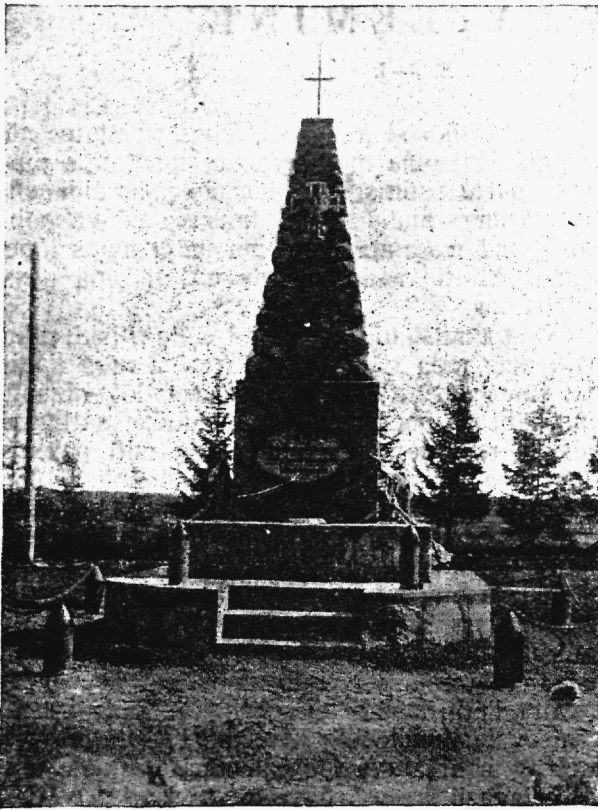
Too väike pilt lõunaegse rahuliku taluõue raamis ei jätnud mõju avaldamata Kanti vastuvõtlikus südames. Jubuubipõõsa õrna lehestiku all karglesid valguslaigukesed edasi-tagasi ning mänglesid tütarlapse süles. Pisut eemal lebas mugavalt mäletsedes lehm ning peletas oma saba ning pea loiu liigutusega kärbseid. Lähedas bambustihnikus sosistas tasa põhjatuul. Ja seda, kes Kantile hommikul jõeääres metsakuningannana näis, võrdles ta nüüd selles lõunavaikuses majajumalannaga, kes täis heldust üle väikese kannatava olevuse kummardus. Kanti, kes oma püssiga tema riiki tunginud, tundis end äkki süüdlasena. Ta näis endale kui varas, kes tabatud värskel teol. Teda sundis miski nagu lähenema sellele tütarlapsele ning ütlema, et see mitte tema polnud, kes tui haavanud. Aga kuna ta nõnda seisis, ning kõheles kuidas peale hakata, hüüdis keegi majast. „Sudha!“ Tütarlaps kargas püsti. „Sudha!“ hüüti veel kord. Tüdruk võttis oma tui ning jooksis majja. „Sudha!“, mõtles Kanti, „milline kohane nimi*!“

Kanti pöördus oma paadi juure tagasi, andis püssi ühele oma inimestest ning läks ise maja esiukse poole. Seal leidis ta keskealise braamanlase, rahuliku, siledaks põetud näoga, kes maja ees põngil istus ja raamatut luges.

*) November-detsember.

**) Jumalik kujur India mütolooias.

*) Sudha tähendab jumalik jook.

Mälestussammas vabadussõjas langenud ratsarügemendi sõdureile.

Samba, mis püstitatud Tartus, avamine oli 6. juulil s. a.

Kanti arvas leidvat tema heasüdamlikus, karmis näos midagi sellest õrnusest, mis äsja nähtud tütarlapse näojoontes oli sädeleunud.

Tervitades astus Kanti lähemale ja küsis: „Tohin ma natukene vett paluda, herra? Mul on väga janu“. Bramaanlane võttis teda väga lahkelt vastu ja peale selle, kui ta teda oli sundinud oma pingile istuma, läks ta maija ja tõi ise väikese tinataldrikuga suhkruvafliid ja tinakanuga vett.

Kui Kanti sõonud ja joonud oli, palus bramaanlane ütelda, mis tema nimi. Kanti nimetas oma, isa ning oma elukoha nimed. „Kui ma teile kuidagi abiks võin olla, herra“, lisas ta harilikul viisil juure, „siis võiksin end õnnelikuks pidada“.

„Teie ei saa mulle abiks olla, mu poeg“, ütles Nabin Banerdschi, „mul on praegu ainult üks mure“.

„Ja mis mure see on?“ küsis Kanti.

„Mure minu tütre Sudha pärast, kes juba suureks on sirgunud“ (Kanti naeratas, kui ta tema lapsenäo peale mõtles) „ja kellele ma veel väärilist peigmeest pole leidnud. Kui ma ainult tema hästi võiksin mehele panna, siis oleksin

ilmale oma võla tasunud. Kuid siin ümbruses pole kohalist peigmeest temale ja mina ei või siin oma jumalateenistusest loobuda, et temale mujalt abikaasat otsida“.

„Kui teie mind minu paadis üles otsiksite, herra, siis võiksim teie tütre abiellumisest kõnelda“. Nende sõnadega jättis Kanti jumalaga ja läks oma paadile tagasi. Seal ta mõned oma meeskonnast külla bramaanlase tütre kohta teateid koguma. Vastus oli kõikjal ühehääleline kiitus tema ilust ning voojustest.

Kui vanamees järgmisel päeval paadile tuli oma lubatud külaskäiku tegema, tervitas Kanti teda väga apaklikult ja palus omale tema tütre kätt. Bramaanlane oli sellest ootamata õnnest nõnda tabatud — sest Kanti ei kuulunud mitte üksinda tuntud bramaanlaste perekonda, vaid oli ka rikas ja lugupeetud mõisaomanik, — et ta esiti sõnagi ei mõistnud lausuda. Ta arvas, et siin eksitusega tegemist. Lõpuks küsis ta mehaaniliselt: „Teie ise tahate minu tütre omale naiseks?“

„Kui teie mind tema vääriliseks peate“, ütles Kanti.

„Teie mõtlete Sudhat?“ küsis vana veel kord.

„Jah“, oli vastus.

„Aga kas teie ei taha teda varem näha ja temaga kõnelda?“

Kanti ei lausunud sellest sõnagi, et ta teda juba näinud ja ütles: „Oo külap see sünnib pulmaajal, õnnetootaval vaatlemisel“).

Sisemisest erutusest väriseval häälel ütles vana: „Minu Sudha on tõesti hea tüdruk, vilunud igasuguses koduses töös. Ja et teie teda nõnda suuremeelselt truuduse ja usu peale võtate, ei pea ta teile ühtki murelikku silmapilku valmistama. See on minu õnnistus!“

Arkivaariuselt üüriti suur kivimaja pulmapidustuseks, mida järgmisel magh**) peale kindlaks määrati, sest Kanti ei tahtnud kauem oodata. Määratud ajaks ilmus ta oma elevandil trummi, muusika ja tulelontide saatel, ning pidustused algasid.

Kui õnnetootava vaatlemise silmapilk oli saabunud ja sarlakloor üle pruutpaari visatud, vaatas Kanti oma pruudile otsa. Pelglikus, segases näos, mis pruutkrooni all kummardus, võis ta vaevalt külatüdruku ära tunda, kelle pilt tal alati silmade ees hõljus, ning tema ärritus oli nõnda suur, et tema peale otsegu udu oleks laskunud.

Kui pulmapidustused olid möödunud ja nai-

*) Peale kihlust ei tohi pruut ja peigmees endid varem näha, kui teataval pulmapidustuse silmapilgul, mida õnnetootavaks vaatlemiseks nimetatakse.

**) Jaanuar-vebruar.

sed pruudituppa kogunud, käis keegi vana daam selle peale, et Kanti ise oma naiselt pruutloori ära tõmbaks. Kui ta seda tegi, kohkus ta. See polnud seesama tüdruk.

Kantile näis, nagu tõuseks temas midagi ning urgitseks ajusid. Nagu kustuksid kõik lambituled, ning pimedus värviks mustaks tema pruudi näo.

Esimesel hetkel oli ta vihane oma äiale. See vana kelm oli talle ühe näidanud ja teise naiseks annud. Kuid rahulikult kaalumisel mäletas ta, et bramaanlane talle üldse ühtegi tüdarta polnud näidanud — see kõik oli vaid tema süü üksinda. Seepärast eelistas ta oma paratamatu rumalust inimeste ees varjata ja asus välise rahuga oma endisele istmele.

Pilli oli ta õnnelikult alla neelanud, kuid selle maitsest ei saanud ta kuidagi lahti. Pulmaliste vallatu lõbu oli talle vastik. Ta oli vihane endale ja kõikidele teistele.

Äkki märkas ta, kuis tema pruut, kes tema kõrval istus, kohkus ja kiljatust tagasi hoidis. Üks noor jännes oli tuppa karanud ja tema jalge üle libisenud. Sellele loomale järgnes tütarlaps, keda Kanti varem näinud. See võttis jännesekese oma sülle ja hakkas talle silitades midagi kõrvu sosistama. „Ah, see nõdrameelne tüdruk!“ karjusid naised ning andsid märku, et ta toast lahkuks. Kuid piiga ei pannud seda talle, vaid sammus edasi ning istus üsna rahulikult pruutpaarile vastu, keda ta lapseliku uudishimuga silmitsema hakkas. Kui teenija

tuli ja tema käest kinni võttis, et teda toast välja viia, takistas teda äkki Kanti ja ütles:

„Jäta tema rahule“.

„Kuis on su nimi?“ pöördus ta siis tütarlapse poole.

See kiigutas vaid kehaga edasi-tagasi ega annud ühtegi vastust. Kõik naised hakkasid toas kihistama.

Kanti küsis uuesti: „Kuis läheb sinu väikesel partidel?“

Kuid tütarlaps vaatas talle endiselt sõnutult otsa.

Üsna segaseks muutunud Kanti võttis veelkord oma julguse kokku ning küsis osavõttes, kuis on lugu haavatud tuiga, kuid see ei aidanud midagi. Järjest kasvav naer toas näitas, et siin miski väga imelik oli.

Lõpuks sai Kanti teada, et tütarlaps kurtum oli ja kõikidele külaloomadele seltsiliseks oli. Ainult juhuslikult oli ta tol korral Sudha nime hüüdel päästi tõusnud.

Nüüd tabas Kanti teist korda nagu hoop. Tume eesriie käristus, mis oli laskunud tema silmadele. Kõige sügavamast hingepõhjast tulev kergendatud ohkega, nagu oleks ta miskist hirmsast ohust päästetud, vaatas ta veelkord oma mõrsjale otsa. Nüüd saabus tõeline õnnetootav vaatlemine. Valgus, mis tema südames ja heledalt põlevates lampides säendas, laskus pruudi armsale näole, ja Kanti nägi seda oma täielises ilus ja teadis, et Nabini õnnistus kahtlemata täitub.

EESTI MAJANDUS SÕNAS JA PILDIS.

NARVA KALEVI MANUFAKTUUR A.-S.

(endine parun A. L. von Stieglitz'i vabrik).

Narva kalevivabrik, asutatud a. 1845., a. 1880. saadik aktsiaselts, kuulub meie suurimate ettevõtete hulka suurtööstuse alal. Enne suure ilmasõja lahtipuhkemist leidsid teenistust nimetatud ettevõttes 1000 tehnilist töölisi ja 200 hoovitöölisi. Siis töötas Narva kalevivabrik ainult Venemaal Vene vormikaupu. Harva valgus kaupa Narva kalevivabrikust ka Bulgaariasse. Käesoleval ajal töötab Narva kalevivabrikus 550 tehnilist töölisi ja 220 hoovitöölisi. Vabriku saadused leiavad turgu Lätis, Soomes, Daanis, viimasel ajal ka Rootsis ja Balkani riikides. On olemas tellimisi ka Rootsis. Mõõdunud aasta maikuust on vabrik end sisemiselt uuesti konstrueerinud, et praegusaja turu nõudeid täita. Kudumistelgi on vabrikul 280, poole — 11.200. Vabrik valmistab kõige moodsamaid Inglise materjaale, mitmesuguseid meeste ja naiste ülikonna-, palitu- ja mantliriideid, samuti kalevist vormiriiet sõjaväele ja tsiviilametnikele. Enne ilmasõda ei tuntud väljamaal Narva kalevivabrikut. Nüüd on vabriku mustritest kokku seatud terve kollektsoon, mis vabriku saaduste propageerimiseks väljamaale saadetud. Tänavusel näitus-messil esines Narva kalevivabrik oma enda paviljoniga. Praegu võib kalevivabrik 300 mustri ümber välja töötada. Jaa-

nuarikuus produtseerib vabrik suviseid mustrid, suvel aga valmistab taliseid kaupu. $\frac{1}{2}$ kõigist saadusist läheb sõjaväe varustusvalitsusele. Villu ostab vabrik Inglismaalt, Belgiast, Saksamaalt, kuma need riigid omakorda villu Aafrikast, iseäranis Austraaliast ja Lõuna-Ameerikast muretsevad. Viimasel ajal on hakatud villu ostma ka Hispaaniast. Villa hinnad tõusevad alalõpmata. Nii on mõõdunud aasta lõpust villade hinnad madalamate sortide peale seni 50% võrra kasvanud, peenemad villade sordid näitavad 20% hindade tõusu.

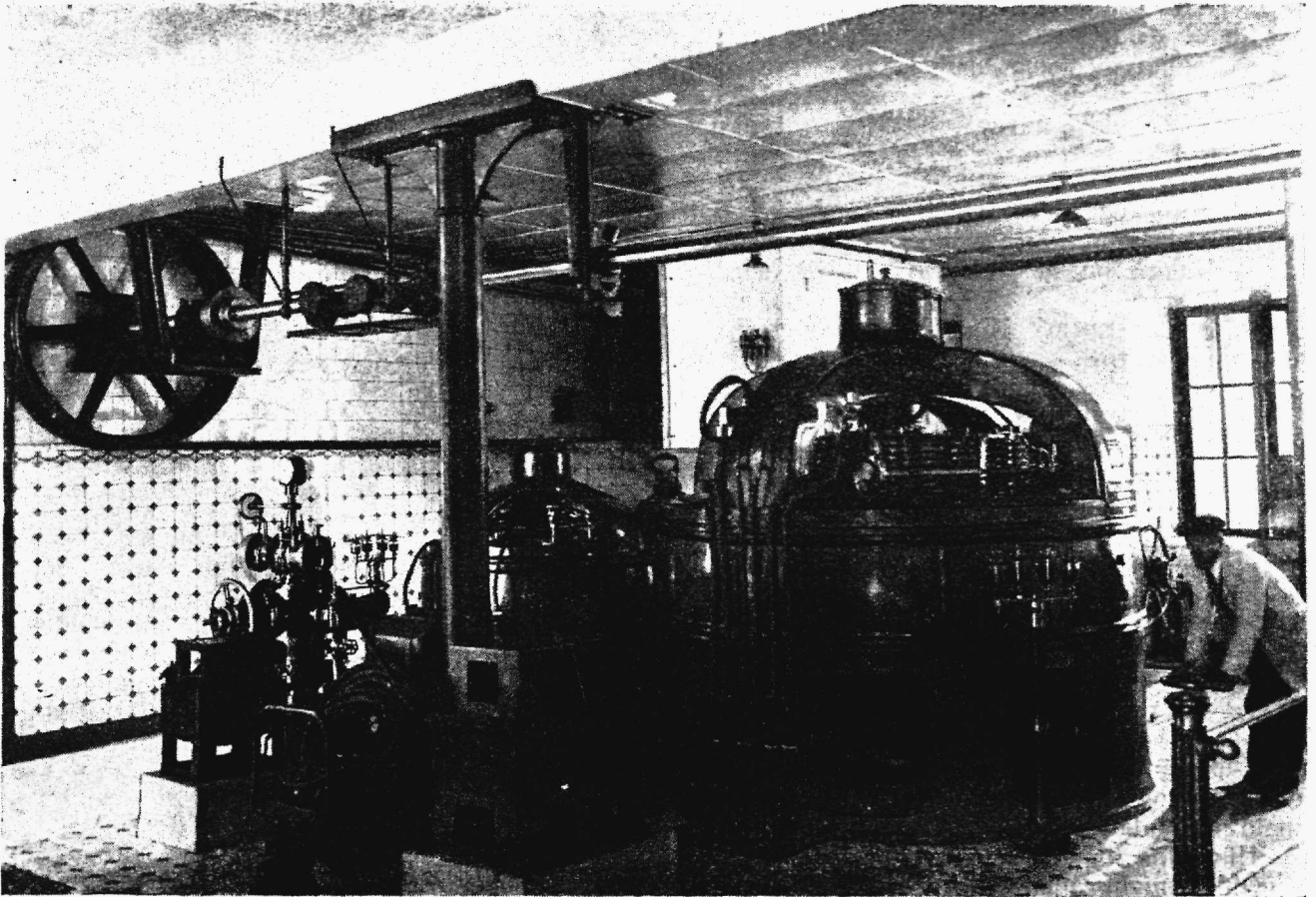
Vabrikul on aga tooresainet tagavaraks rikkalikult. Kuid krediidi raskus annab siingi ennast tunda. Kuna vabrikul enne ilmasõda alati 1.000.000 rubla lahtist raha oli, on nüüd need ajad mööda. Enne valmistas vabrik 12.000 tükki aastas ja selle juures kõige kallimaid sorte, nüüd ainult 40% endisest produktsioonist. Mõõdunud aastal valmistas vabrik siiski 5000 tükki kalevit. Käesoleval aastal loodetakse tööstust niivõrd tõsta ja täendada, et vabrik ka kõige peenema maitsega nõudmisi võiks täita. Mõõdunud aasta märtsikuust kuni juulikuuni töötas vabrik 4 päeva nädalas, nüüd aga ikkagi 6 päeva nädalas. Keskmiselt teenib kalevivabriku tööline 130 marka päevas ja 18 marka peale selle iga pere-

Narva kalevivabriku üldine vaade.

Osa ketramisjaoskonnast.

Elektroturbiinide jaoskond.

loomna liikmele. Töölised saavad vabrikuvallitsuselt odava korteri, valgustuse, sauna, mida kaks korda nädalas köetakse, pesuköögi ja haigemaja. 760 töolisest elab vabrikuvallitsuse ruumides 580 töolist. Töölised, kes mitte vähem kui kuus kuud vabrikus teeninud, saavad 6 ars. villast riiet à 225 m. arsin, mis kolme kuu jooksul tasutakse. Need töölised, kes väljaspool vabrikut elavad, saavad petrooleumiraha ja puid à 140 marka süld. Kontoris teenib 12 ametnikku.

Vabriku direktoriteks on Rudolf, Peeter, Hans, Aleksander ja Robert Peltzer'id ja Baltihasar Herberz. Korraldavaks direktoriks on Rudolf Peltzer.

Venemaalt tellimiste saamiseks pole vabrikuvallitsusel mingisugust lootust, kuna Venemaa kaleviivabrikud möödunud aasta suvel tööpuudusel seisis. Pole ette näha, et venelased meie kalevit Venemaale lubaksid sisse vedada. Kui poliitilised tingimused ei muutu, kui sõjaväe varustusvallitsuselt tellimisi tuleb ja kui praegused kaitsetollid alles jäävad, loodab vabrik juba lähemas tulevikus oma saaduste produktsiooni 80% enneilmasõjaaegsest produktsioonist tõsta.

SURNUD KÄSI.

LEGEND. J. L. PEREZ. Juudi keelest E. SCH.

Korraga ei saa üles minna...

Võib surra, uuesti sündida, taas edasi minna... Teie usute vist muidugi ülestõusu? Tema, mees, kes tõusis mäkke naisega, uskus! Mees ja naine tõusevad mäkke — armastus kannab neid rõõmule, valgusele, jumalikule naeratusele säravamail tiivul... Mäeseljandikule, läbi helimetsade tõusevad nad, lauldes

lindudega, kasvades puudega, õilmitsedes õilmebega...

Kord mees jättis naise rõõmsana; pisaraga silmas leidis tagasi tulles...

— Mis on? küsib mees, suudeldes tema pisara.

— Kohtasin hirmsa saladuse...

Ta toetab oma kuldjuukselise pea mehe süla

le, tõstab üles ehmatanud silmad, ning jutustades võpahtavad tema huuled.

— Leidsin lehe metsast, rohu vahel lebas ta, ning oli kuldse äärega.

— Kui kuldsest ilus oled, leht! Kummardasin temale.

— Kuid vaikselt õhates, vaevalt, vaevalt kuulis seda minu kõrv, vastas mulle leht:

— Kuldne on lehe surm... Nii sureme meie...

— Mis on surm? Mis tähendab surra?

— Ma ei tea — see on saladus... Kuldne, juba kuldne saladus, mis meid neelab...

Tuule hingepuhang viis ta äkki kergelt... Kuhu?

Mees vaikib.

— Lähen edasi — võluv imetund oli — hüpleb linnuke minu jalge eest, rohus hüpleb ta.

— Linnuke, linnuke, miks sina ei lenda?

— Olen tiiva haavanud! — vastab see veel kurvemalt lehest...

— Miks vaevled? Valutab ta nii väga?

— Ei, ent tuleb tali, minu kaasvennad lendavad ära, mina ainult jään siia ning hukun!

— Mis tähendab hukkuda?

— Saladus... Mingisugune valge saladus... Seda ei tea ükski lind... Ent neelab meid see valge saladus...

Hüppeldes kaugeneb minust...

Õhku tundus mul vähe rinnus, läksin sind otsima... Tulin metsast... Nägin tüki põldu... Kõiguvad rukkipead... Kuldsed rukkipead, nii tasa, nii kurvalt tasa, vaikselt...

— Mida leinate, kuldsed pead?

— Valminud oleme, valminud ning palvetame viimset palvet, valmistume summale!

— Mis on surm?

— Saladus... Hirumus saladus — terav-läikival noal — säravalt välkuv saladus... Seepärast tunnerne hirmu ning leiname...

— Armas! — haarab ta krampplikult mehe kae — päästa meie armsad, ilusamad ning paremad meie metsast.

— Kuidas, laps?

— Ehita kindlus talve vastu... Ilmatu-suur, tugev kindlus... Suured toad läbipaistvate klaasidega... Kauge ja lat olgu meie kindlus, meie armastuskaitse, meie pühadus; et kunagi rohkem kui üht seina ei näeks... Ning sellega ka ühtiki... Et ei näiks vanglana... Sinna meie „saladust“ sisse ei lase, et ta ei neelaks meie armastust ja meie armsamaid.

Meie ei üksildu... Kõik, mis hea ja ilus, päästame, võtame endi pühadusse... Ilusamaid puid, kaunimaid roose, laulvaid linde... Kõiki, kõiki!

Foto F. Grünthal, Haapsalus.

Õppetund Läänemaa seminaaris.

Seminaari II klass loodusteaduse tunnis.

— Laps, — meie pühaduse ümber hiilib surm. Tema hingehk mürgitab kõik, surmab... Õiget elu ei ole siis, vaid midagi hirmsamat surmast! — Vangistatud on lind, lauldes lahkavaid laule... Sureb puu... Igavesti haige on lill... Kui kahvatu, haiglane vari uitab meie armastus surnute vahel; vääralt kõlab iga meie sõna, iga suudlus... Kes tahab elada, peab surema!

Tunnuma ja üles tõusma!

— Kas kõik tõusevad üles?

— Need, kes usuvad!

— Kas sina usud?

— Mina usun! Ja sina?

— Mina usun sisse, millesse usud sina...

Säravail silmil kõneleb mees naisele:

— Surra on vaid üks pool saladusest: ülestõus teine pool... Mitu korda surra ning ülestõusta meile on määratud kuni mäeseljandiku tipuni — kuni puhta jumaliku valguseni, on teadmata... Venib kuldne nõör; mitu korda peidetud käsi ta katkestab ja taas sõlmib — see on ka saladus — suurim saladus...

Naise silmad vaovad usalduses mehe silmi; kuulatab põnevalt.

— Kaevame haa, pühaduse, üleminek ühepoolsest saladusest teise... Seal puhkame. Katab, kaitseb ning soojendab meid lumi, valge, selge lumi, mis nii valge ja selge kui kõik jumalikul saladused... Magame rahulikult... Rahulikult uinuvad need, kes usuvad... Usk endasse — usk ülestõusu — seeme uuestisünnist, taas elamisse, ei uinu meis... Tasa hakkab lõõmendama... Vaikselt kasvama, kasvama, kuni tärkab kui uuesti tiivustatud elu...

Kaua kõneles mees, kaua! — Naine usub, kuid tema sõnade usu all urgitseb uss. „Mehe usk on mehe omandus, minu vaid vastuhelk temast. — Kas ei tõuse ta vahest üles minuta?“

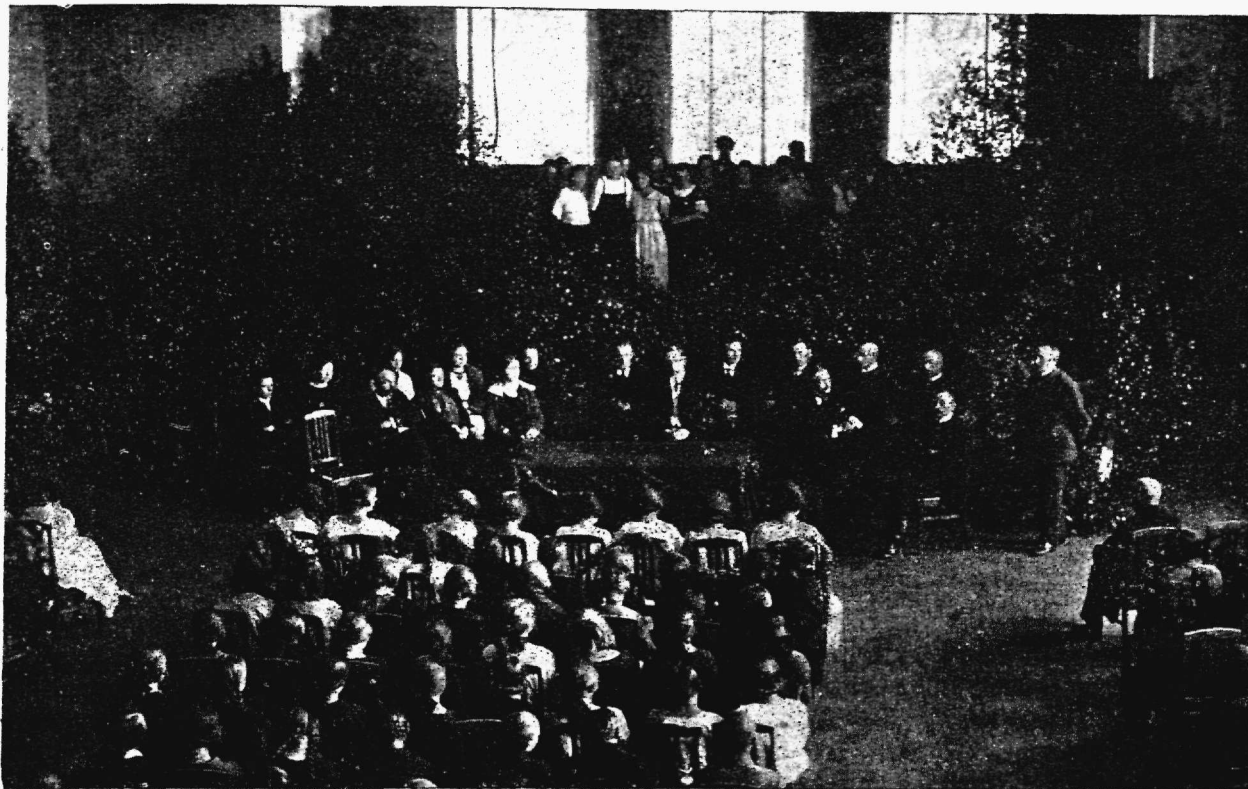

Foto F. Grünthal, Haapsalus.

Pidulik aktus Läänemaa õpetajate seminaris I lennu puhul 6. juulil s. a.

Ta varjab seda siiski mehe eest, usaldavalt kuulates edasi tolle kõnet:

— Ja kui esimene päikesekiir läbib maa, siis ärkab meie silm, tõuseb meie laug... Kui taastulnud linnu esimene laul, kojuigatsuse tiivust kantud, heliseb läbi õhu, äratab ta meie kõrvad... Kui jumalikust armust tärkab esimene kevadlill, — taas õitsema lööb meie armastus, äratades meie hinge, ning tõuseme üles...

— Usun! — ütlevad naise suudlusest jänunevad huuled — kuid mõte lendleb läbi ta kuldjuukselise pea:

— Panen oma käe tema südamele, minu teadmata ta ei ärka!

Nii ka sündis...

Möödus enam kui üks talv, saabus enam kui üks kevade. Läbib esimene päikesekiir maa, mees tõstab lauge; laulab esimene lind õhus, avanevad ta silmad; tärkab esimene lill, armastus äratab südame, kuid vabalt hingata süda ei saa — surnud käsi lebab temal, ellu targata tema ei või.

Lahtiste kõrvadega ja silmadega lebab ta suve läbi. Talvel katab neid taas lumi... Siis magab ta sügavamalt...

LINNUD.

LEGEND. J. L. PEREZ. Juudi keelest E. SCH.

Mõningad enamasti juhtumisi saavutavad siiski mägitipu...

Mõni — taga ajades jänest, teine joostes liblika järel. Joobnu, kõneldakse, olevat kord neljakäpakil sinna saanud... Kuid need ei tule kunagi tagasi...

Juhtumisi ülestulnud muutuvad laulvaiks lindudeks, pesitsevad kõrgemate puude okstel ja — laulavad enesele, ainult enesele!

Unes mõnikord kuulduv nende laul, nagu kauge, kauge ilma tagant...

N A L I.

Elumõte. „Mida peaksin tegema tohtri-herra, et ma veel viiskümmend aastat võiksin elada?“

„Kas suitsetate?“ — „Ei.“

„Vahest ehk joote?“ — „Ei.“

„Ehk armastate liialt süüa?“ — „Ei.“

„Või elate ehk muidu lõbusalt?“ — „Ei.“

„Noh, siis ei mõista ma põrmugi, milleks teile seda viitkümnet aastat üldse veel tarvis läheb?“

*

Isa soovil. „Tead, Hans, isa ütles, me ei tohtivat teineteist enam näha!“

— Kas tõesti, Erna? Kas pean siis toa pimedaks tegema?

*

Suvituskohas. „Vaadake, kui pisitillukesed jalad tol preiilil seal on! Kas olete ial näinud midagi pisemat?“

— Jah, olen küll. Olen tema kingi näinud.

*

Kui keelatakse! „Miks need inimesed nüüd kõik nimelt tolle värava kaudu rannale kipuvad? Varem ei tulnud seda teed kellelegi meelegi.“

— Jah, teil on õigus. Aga vaadake, milles asi seisab, seal on ju nüüd hiljuti väravale kinnitatud plakaat: „Läbikäik keelatud.“

*

Ema: „Enne, poisu, oli siin laual kaaks õuna ja millest see tuleb, et siin nüüd on ainult üks?“

Poisu: „See tuleb sellest, et mina ennist teist ei näinudki.“

*

Eksamil. „Teid, hr. kandidaat, näib mu küsimine raskesse seisukorda panevat.“

— Ah ei, hr. professor, küsimine mitte, aga vastus sellele...

*

Ajakohane võrdlus. Raadiol on suur sarnasus ametnikkude palgakõrgendusega: mõlemaist on küll palju kuulda, aga näha pole midagi.

*

Pöörane soga! Vihmase ilmaga kohtavad kaks herrat teineteist tänaval.

Üks herradest: Ah, see pöörane soga!“

Teine: „Jumala pärast, ärge kõnelge poliitikast! Ma ei taha sellest enam kuulda!“

*

Vaenlased! Hansuke (nuuksudes): „Sina seletad alati, et see sulle haiget teeb, kui mind pead peksma. Kas see ka tõesti õige on ema?“

Ema: „Jah, mu poeg, palju enam haiget kui sulle!“

Hansuke (pisaraid pühkides): „Ah, küll mul on hea meel!“

*

Haruldane! Kontserdil. „Kes see herra on, kes seal seisab, programm käes?“

— Mis, kas sa teda ei tunne? See on ju rahvasaadik X.

„Ei, ma ei tunne teda — ja pealegi on see esimest korda, et näen rahvasaadikut, kes oma programmi hoiab.“

*

„Raskel“ ajal. Majaperenaine (lukustatud uksele kloppides): „Kuulge, teie äridirektorilt on keegi siin, et teada saada, kuidas teie influentsaga lugu on.“

Toaüürniku hääli: „Kas mu saapad on kingsepa juurest juba tagasi toodud ja mu särk pesunaiselt?“

„Tuuakse täna õhtuks.“

„Hea küll, õelgu, et on parem ja homme tulen tööle.“

Toimetusele tulnud kirjandus.

„Eesti kirjandus“ nr. 6. Eesti Kirj. Seltsi väljaanne.

„Loodus“ nr. 6 (juuni 1924.) III aastakäik.

„Eesti Lastekaitse Ühingu Virumaa osakonna ajalugu 1919.—1923.“ Kokku seadnud H. Avikson. 112 lhk.

„Kasvatus“ nr. 6 (juuni 1924.) Kasvatusteaduslik ajakiri. Eesti õpet. liidu häälekandja.

„Romaan“ nr. 12, 13. Hind 40 mk.

„Kodu“ nr. 13, 14.

„Muusikaleht“ nr. 6 (juuni 1924.) Hind noodilisaga 50 mk.

„Eesti naine“ nr. 3 (juuli 1924.) naiste ja kodude ajakiri.

„Sõdur“ nr. 26 (juuni 1924.) sõjaasjanduse ajakiri, kindralstaabi väljaanne.

„Ronk“ nr. 28 (12. juuli 1924.), 29 (19. juul.)

„Vikerkaar“ nr. 28 (11. juul. 1924.), nr. 29 (18. juul.)

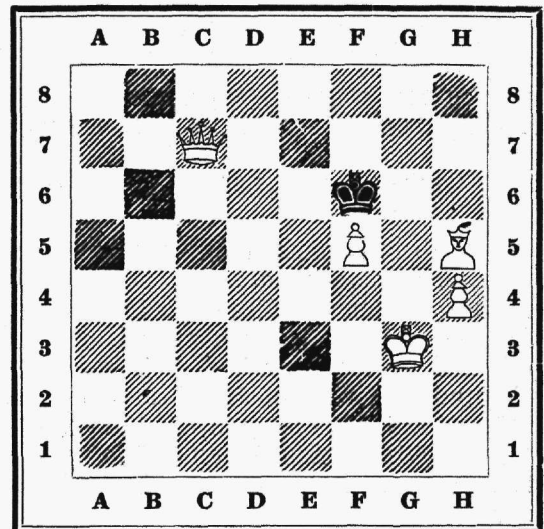
„Laste Rõõm“ nr. 14 (juuli 1924.)

„Naiste töö ja elu“ nr. 7 (juuli 1924.)

M A L E.

Ülesanne nr. 29.

Kokku seadnud H. Dehlmans.
Mustad.

Valged.

Valged: K g3, L c7, O h5, S f5 ja h4.

Mustad: K f6.

Valged algavad ja annavad matt kolme sammuga.

Ülesande nr. 17 lahendus.

1. Lb1 — b7, Rg3 — f5,

2. Kc6 — d7 annab matt.

1. (Lb1 — b7), Rg3 — e2, (— f1, — h1),

2. Lb7 — h7 annab matt.

1. (Lb1 — b7), d3 — d2,

2. Lb7 — b1 annab matt jne.

Ülesanne nr. 18 lahendus.

Valged võtavad oma viimase sammu 1. Vb6:Rb2 tagasi ja annavad siis sammuga Vb1 — a1 matt.

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Tõkkool ja õppekool. Kasvatus-teadus-
line teos. C. H. Niggol. Hind 50 mk.

Maria Montessori meetodi äraldused.
Kasvatuslik süsteem. C. H. Niggol. Hind
60 mk.

**Meie jõumajanduse sihtjooned tule-
vikus.** Prof. A. Kink. Hind 40 mk.

Tartu-Pihkva ja Narva veetee. Prof.
A. Kink. Hind 40 mk.

Lõhkeained. I osa. D. Buxhoevden. Hind
100 mk.

Parlament. Riigiteadus. H. V. Gerlach.
Tõlk. P. Grünfeldt. Hind 35 mk.

**Mida võiks igäüks suguhalgustest
teada.** Dr. A. Rütman. Hind 75 mk.

Kuidas kunstlikult nooreks saada.
Loodusloolised uurimused. Prof. Steinach.
Hind 30 mk.

Täielik malemängu õpetus. A. Bur-
meister. Hind 135 mk.

Nahksuka jutud. I indiaanilugu. F. Co-
per. Tõlkinud J. Sander. Hind 135 m.

Prints ja kerjus. Romaan. Mark Twain.
Tõlkinud A. Oras. Hind 130 mk.

Väikesed rõõmud ja mured. Muinas-
jutud. G. Galina. Tõlkinud E. Jõgi.
Hind 120 mk.

Frithjof. Norra rahvaeepos. Ümber jutus-
tanud P. Grünfeldt. Hind 75 mk.

Minu kodust. Lasteraamat. J. Lattik.
Hind 130 mk.

Lapsepõlve Kungla. Lood ja lallitused
lastele. K. E. Sõöt. R. Kiviti ilustused.
Hind 130 mk.

Koim muinasjuttu lastele. Z. Topelius.
Soome keelest M. Nurmik. Hind 50 m.

Jänes Vemmalsaare juhtumised. Anni
Svan. Soome keelest tõikunud L. Luiga.
Hind 80 mk.

Jaunart Jauram. Lasteraamat. K. A.
Hindrey. Hind 70 mk.

Jaunart Jaurami jõngermannid. Laste-
raamat. K. A. Hindrey. Hind 65 mk.

Jõngermannide jandid. Lasteraamat.
K. A. Hindrey. Hind 60 mk.

Vallatused ja riukad. Kuus lõbusat
lugu. Piltides kujutanud Vilhelm Busch.
Eestistanud Endor Tendor. Hind 160 m.

Kahupea Kaarel. Pildiraamat 3—6-a.
lastele. Dr. H. Hoffmann. Eestistanud
Endor Tendor. Hind 140 mk.

Omal jõul edasi. Karakteri kasvatusline
lugemine. Gizyk, Paul. v. Tõlkinud G.
E. Luiga. Teine trükk. Hind 150 mk.

Taeva-Kääbus. Muinasjutt-brosheetir. J. Oro.
Ilustanud Gori. Hind 30 mk.

Saadaval pealadus

T. E. K.-Ü. „Päevalehe“ raamatu- ja kirjutusmaterjaalikaupluses

Jaani t. nr. 6. Krediit-Panga majas,
ja kõigis „Päevalehe“ abitalitustes

ning paremates raamatukauplustes.

Piltidega ilustatud nädalakiri

„AGU“

on kaunim, huvitavam ja väärtuslikum ajakiri Eestis

Ajakiri „AGU“ on rahvaüllikooliks, mis igaühele kättesaadav ja teadust, kirjandust ning kunsti rahva sekka kannab.

„AGU“, kui kultuuri levitaja, ei peaks üheski kodus ega raamatukogus puuduma!

„AGU“ toob igas numbris rahvalikus keeles kirjatükke kultuuri ja teaduse aladelt.

„AGU“ toob igas numbris lühemaid, hästivalitud huvitavaid jutte ja novelle.

Igas numbris hulk lühemaid huvitavaid teateid nutest leidustest ja sündmustest kõigil kultuuri aladel.

Igas numbris Euroopa nalja- ja pilkelehtedest paremad naljapildid ja karikaatuurid.

Alati väärtuslik ja põnev romaan.

„AOS“ nr. 16 algas Norra kirjaniku Sven Elvestadi haruldaselt põnev sotsiaalne

kriminaalromaan „MONTROSE.“ Uutele tellijatele saadetakse need nrid järele, kus see romaan juba ilmunud. „AOS“ nr. 16 algas ka „Prohvet Maltsvet“.

„AGU“ toob igas numbris hulk pilte kirjatükkide seletamiseks ja päevasündmuste kohta kodu- ning väljamaal.

Igal numbril hinnata kaasa värvi-**trükipilt** kodu- või väljamaa kunstnike tühisamatel maalidel. „AGU“ on esimene Eesti ajakiri, mis värvi-**trükipilte** kaasa annab.

Rohkete piltide ja hea paberi tõttu läks „AGU“ juba läinud aastal nõnda palju maksa, et senine üksiku numbriga ja tellimise hind kaugeltki kõiki kulusid ei kaetud.

Tänavu aasta algul tõsteti suurel määral postimaksu. Peale selle hakkas „AGU“ tänavu aastal värvi-**trükipilte** kaasa andma, et kunsti rahva seas levitada. Sarnaste piltide hind eraldi müügil on mitukümmend või koguni mitusada marka.

Seda kõike arvesse võttes on väljaandja osatühisus sunnitud ajakirja „AO“ tellimise ja üksiku nr. hinda 1. maist s. a. tõstma.

„AO“ tellimise hind 1. maist on:

1 kuu peale	150 marka.
2 „ „	300 „
3 „ „	450 „
6 „ „	800 „
12 „ „	1500 „

Kuulutuste hind:

1 lehekülj	3500 marka.
1/2 „	1750 „
1/4 „	875 „
1/16 „	220 „

Üksiku numbriga hind 40 marka.

Tellimisi võtab vastu „Päevalehe“ kontor, Tallinn, Pikk tän. 2. Peale selle võib „AGU“ tellida raamatukaupluste ja kõigi vabariigi postkontorite kaudu.

Kirjade aadress: Tallinn, „AGU“.

Tallinna Eesti Kirjastus-ühisus.

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOOL